

Propagace náhradní rodinné péče o nezletilé cizince bez doprovodu: Vzdělávací balíček pro odborníky v Evropě

Vydala organizace

FONDAZIONE L'ALBERO DELLA VITA Onlus

Autoři:

Odborná skupina:

Kamena Dorling – CORAM UK

Giovanni Giulio Valtolina – ISMU

Nicoletta Pavesi – ISMU

Dr. Muireean Ní Raghallaigh – University of College v Dublinu

Dr. Maria Herzog – odbornice na pěstounskou péči

Koordinátor

Claudia Cui – Fondazione L'Albero della Vita

Tento projekt finančně podpořil program Evropské unie pro práva, rovnost a občanství (Right, Equality and citizenship programme).

Tato publikace reflektuje pouze názory autora a Komise není odpovědná za možné způsoby využití informací, jež obsahuje.

Publikováno v březnu 2019

Obsah

Poděkování.....	3
ČÁST I.....	4
VZDĚLÁVACÍ BALÍČEK.....	4
1.1 Projekt FORUM	5
1.2 Partneři.....	7
1.3 Vzdělávací balíček	9
1.4 Seznam vybraných osvědčených postupů	11
1.5 Doporučení pro minimální standardy	12
1.6 Video-průvodce pěstounskou péčí.....	13
ČÁST II.....	14
VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	14
2.1 Pozadí	15
2.1.1. POSOUZENÍ POTŘEB PRACOVNÍKŮ	15
2.1.2. CÍLOVÉ SKUPINY A KLÍČOVÁ TÉMATA.....	15
2.1.3. JAK VYUŽÍVAT ŠKOLÍCÍ MATERIÁLY.....	17
2.1. 4. CÍLE PROGRAMU	18
2.2 Vzdělávací program	18
2.2.1. PLÁN PROGRAMU.....	18
2.2.2. ÚVODNÍ MODUL.....	20
2.2.3. MODUL 1 „POTŘEBY NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU A SYSTÉM PODPORY“	21
2.2.4. MODUL 2 – PSYCHOLOGICKÉ, KULTURNÍ A VÝVOJOVÉ POTÍŽE / ROZVOJ PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU.....	27
2.2.5. MODUL 3 – NÁBOR PĚSTOUNŮ, JEJICH PŘÍŘAZOVÁNÍ K DĚTEM A MONITORING	36
2.3 EVAULAČNÍ DOTAZNÍK.....	45
3.1 BIBLIOGRAFIE	47

PŘÍLOHY

1. Vybraný seznam osvědčených postupů
2. Doporučení pro minimální standardy
3. Powerpointová prezentace ke školení

Poděkování

Projekt **FORUM – Pěstounská péče o nezletilé migranty bez doprovodu (For Unaccompanied Minors) – vzdělání odborníků za účelem rozšíření pěstounské péče** spolufinancovalo Generální ředitelství pro spravedlnost a spotřebitele Evropské komise v rámci programu Spravedlnost REC: práva dětí – násilí na dětech (REC-CHILD-AG-2016), který obhájí a chrání rovnost a lidská práva a zaměřuje se obzvláště na boj proti diskriminaci a propagaci práv dětí.

Vzdělávací balíček byl vytvořen ve spolupráci s odbornou skupinou, jež vznikla v rámci projektu FORUM – Pěstounská péče o nezletilé migranty bez doprovodu – vzdělání odborníků za účelem rozšíření pěstounské péče, mezi jejíž členy patří: Kamena Dorling, z nevládní neziskové organizace s rozsáhlými zkušenostmi s pěstounskou péčí a poskytováním péče a podpory migrujícím dětem CORAM CHILDREN LEGAL CENTER LBG – CORAM Intls (UK); Giulio Giovanni Valtolina a Nicoletta Pavesi z jednoho z nejvlivnějších výzkumných center zaměřených na migraci: ISMU – Iniziative e Studi sulla Multietnicità (Itálie); Dr. Maria Herzog, odbornice na pěstounskou péči (Maďarsko) a Dr. Muireean Ní Raghallaigh, vyučující na katedře sociální práce, školy sociální práce a sociální spravedlnosti University College v Dublinu (Irsko), autorka jedné z nejrelevantnějších studií zaměřených na systém pěstounské péče pro nezletilé migranty bez doprovodu v Irsku¹

Partnery pro realizaci projektu Forum jsou organizace Accem (Španělsko), Organizace pro pomoc uprchlíkům OPU (Česká republika), Family Child Youth Association FCYA (Maďarsko), FICE – International Federation of Educative Communities (Rakousko), and Slovenska Filantropija (Slovinsko).

Tito partneři se účastnili identifikace vzdělávacích potřeb zainteresovaných osob ve svých zemích a také se podíleli na utváření finální podoby obsahu jednotlivých částí vzdělávacího balíčku.

Balíček má dvě části: ČÁST I se zaměřuje na kontext projektu, prezentuje Seznam vybraných osvědčených postupů a Doporučení pro minimální standardy; ČÁST II se soustředí na vzdělávací programy, které budou v jednotlivých zemích vyvinuty.

Více informací o tomto projektu a dokumentu je k dispozici k stažení na:

<https://forum-project.alberodellavita.org/>

¹ 2013, Foster Care and Supported Lodgings for separated Asylum Seeking Young People in Ireland, Banrandos and the Health Service Executive.

ČÁST I

VZDĚLÁVACÍ BALÍČEK

1.1 Projekt FORUM

Vzdělávací balíček byl vytvořen v rámci projektu **FORUM – Pěstounská péče o nezletilé migranty bez doprovodu (For Unaccompanied Minors) – vzdělání odborníků za účelem rozšíření pěstounské péče.**

Projekt FORUM reaguje na stanovisko Evropské komise, která považuje za prioritní zajistit, aby byla chráněna a respektována práva všech dětí, které migrují na území EU. Za tímto účelem podporuje vývoj **kvalitních systémů pěstounské péče** a sdílení odborných znalostí mezi zeměmi, v nichž je pěstounská péče již na vyspělé úrovni a zeměmi, v nichž je pěstounská péče stále nerozvinutá.

V posledních letech přichází do zemí EU stále více migrujících dětí, většinou bez doprovodu.

Stávající politika a právní předpisy Evropské unie² poskytují pro ochranu práv migrujících dětí široký rámec, ale nedávný prudký nárůst počtu dětských migrantů odhalil v ochraně jejich práv mezery a nedostatky. Je zřejmé, že je třeba zavést cílená opatření za účelem lepší ochrany dětí, které migrují.

Tento projekt je včleněn do rámce nedávných politik a právních předpisů EU pro ochranu práv dětských migrantů: **Sdělení Komise evropskému parlamentu a radě – Ochrana migrujících dětí (2017); Akční plán pro nezletilé osoby bez doprovodu (2010–2014); Evropský plán pro migraci; Doporučení Komise „Investice do dětí: východisko z bludného kruhu znevýhodnění“ (2013).**

Na desátém evropském fóru o právech dítěte věnovanému ochraně migrujících dětí³ bylo zdůrazněno, že pro zajištění lepší ochrany migrujících dětí je nezbytné zavést cílená opatření.

Projekt je vybudován na základě konceptu **nejlepšího zájmu dítěte**, což znamená, že veškeré činnosti by měly přispívat k tomu, aby byla zaručena veškerá práva dětí a aby jich děti mohly plně a efektivně využívat. Dále by činnosti v rámci projektu měly napomáhat celkovému vývoji dětí, včetně fyzického, psychického, spirituálního, morálního a sociálního.

Vzhledem k statusu nezletilých migrantů bez doprovodu a určité míry jejich zranitelnosti, musí být při přijímání dětí zohledněno, že potřebují zaprvé zákonného zástupce a zadruhé zvláštní péči a pozornost. V cílových zemích, kde migrující děti stále nemívají podporu zákonného zástupce, bývá péče o ně omezena na tu ústavní a jejich nejlepší zájem nebývají prioritou. Mnoho zainteresovaných stran v těchto cílových zemích navíc nepřistupují k nezletilým migrantům bez doprovodu především jako k dětem a nikoli pouze jako k migrantům.

Země byly vybrány na základě počtu nezletilých migrantů bez doprovodu, zkušeností s pěstounskou péčí a systematických nedostatků v této oblasti. Na základě zprávy „*Přijetí a rodinná péče. Přehled přijímání nezletilých migrantů bez doprovodu do rodinného prostředí ve členských státech EU*“ (*Reception and Living*

² Sdělení Komise evropskému parlamentu a radě – COM (2017) 211final

³ http://ec.europa.eu/newsroom/just/item-detail.cfm?item_id=34456

in families. Overview of family based reception for Unaccompanied Minors in the EU member States⁴⁾ byly vybrány tyto země:

- Země vysokým procentem nezletilých migrantů bez doprovodu, kteří žádají o azyl (Itálie, Maďarsko a Rakousko)
- Tranzitní země, které očekávají nárůst počtu nezletilých migrantů bez doprovodu či je vítají v důsledku politiky přemísťování (Slovinsko, Maďarsko a Česká republika)
- Partnerská země se zkušenostmi s pěstounskou péčí o nezletilé migranty bez doprovodu (UK)
- Partnerská země s vysokým počtem migrujících dětí v ústavní péči (Španělsko)
- Partneři s rozsáhlými zkušenostmi v oblasti prosazování zájmů migrujících dětí, kteří mohou s výsledky projektu šířit mezi členskými státy EU (EUROCHILD, Belgie).

Projekt spočívá na třech pilířích: prosazování zájmů, přenos znalostí a budování kapacit.

- **Prosazování zájmů** dětí na místní, státní a evropské úrovni má za cíl zvýšit povědomí o přínosech pěstounské péče a propagovat ji, a to nikoli pouze v kontextu nezletilých dětí bez doprovodu, ale celého systému přijímání dětí.

Aby bylo možné spustit programy pěstounské péče, klíčové zainteresované strany z veřejného i soukromého sektoru, které spravují systém přijímání migrantů, musí rozumět potenciálním přínosům i rizikům pěstounské péče.

Partnerská organizace EUROCHILD vytvořila nástroj pro obhájce práv dětí a jiné odborníky, který je nápomocný při ovlivňování vládnoucích orgánů na státní, regionální a místní úrovni za účelem propagace vývoje lepších systémů péče o migrující děti bez doprovodu či děti oddělené od rodičů v EU. Nástroj lze stáhnout na webové stránce FORUM: <https://forum-project.alberodellavita.org/materials/>

- **Přenos znalostí** – asociace s náležitými zkušenostmi v oblasti pěstounské péče předají své znalosti asociacím s menšími zkušenostmi; v rámci projektu vznikly směrnice stanovující minimální standardy, které by měly být adaptovány na národní úrovni prostřednictvím národních standardů pro pěstounskou péči.
- **Budování kapacit** odborníků, kteří se zabývají migrací a ochranou dětí; je nezbytné, aby se široká škála klíčových aktérů seznámila s osvědčenými postupy a standardy.

Ve spolupráci s partnery projekt u klíčových zainteresovaných stran zvyšoval povědomí o přínosech pěstounské péče v alternativních centrech zaměřených na péči o nezletilé migranty bez doprovodu. V jeho rámci byl také vytvořen vzdělávací balíček a standardy, v souladu s osvědčenými postupy v Evropě, za cílem zvýšit kapacitu odborných pracovníků zajišťovat a poskytovat kvalitní pěstounské služby.

⁴ NIDOS; SALAR, CHTB, 2015.

1.2 Partneri

Koordinátorem projektu je organizace Fondazione L'Albero della Vita a je realizován ve spolupráci s relevantními evropskými organizacemi, které se zasazují o zlepšení přijímání migrantů a migrujících dětí bez doprovodu a jejich ochrany: Accem (Španělsko), Organizace pro pomoc uprchlíkům OPU (Česká republika), Family Child Youth Association FCYA (Maďarsko), FICE – International Federation of Educative Communities (Rakousko), and Slovenska Filantropija (Slovensko).

Fondazione L'Albero della Vita byla založena v Itálii v dubnu 1997 a od počátku se angažuje v propagaci účinných opatření zaměřených na zajištění, ochranu a propagaci práv, v podpoře vývoje dětí, jejich rodin a komunit, do nichž náleží, a to v Itálii i ve světě.

Accem: Accem je nevládní nezisková organizace působící v oblasti obrany základních práv a podpory lidí, jimž hrozí sociální vyloučení, se zaměřením na azyl a migraci.

FICE Austria: FICE Austria je rakouskou odnoží organizace FICE-International. Jejich vizí je vytvoření celosvětových sítí napříč kontinenty podporující osoby a opatření, které pomáhají ohroženým dětem, dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a dětem a mladým lidem v náhradní rodinné péči. Při všech svých činnostech respektují osobnost, zájmy a potřeb daného dítěte či mladého člověka.

Organizace pro pomoc uprchlíkům (OPU) již 25 let pomáhá uprchlíkům a cizincům v České republice. Mezi hlavní činnosti OPU patří poskytování bezplatného právního a sociálního poradenství žadatelům o mezinárodní ochranu a další cizincům v České republice, pořádání vzdělávacích programů pro laickou i odbornou veřejnost a další aktivity zaměřené na podporu integrace cizinců.

Slovenska filantropija je nevládní, humanitární organizace, jež působí v oblasti veřejného zájmu od roku 1992. Její projekty se zaměřují na zlepšování kvality života v komunitách znevýhodněných osob a prosazování jejich zájmů. Různé činnosti sjednává v programových jednotkách pro migraci, dobrovolnictví, mezigenerační spolupráci, propagaci zdraví a mezinárodní a vývojovou spolupráci. Jednotka pro migraci působí v oblastech **psychosociální podpory, integrace, právního poradenství a podpory vzdělávání, volnočasových aktivit, prosazování práv dětí bez doprovodu či dětí oddělených od rodičů, žadatelů o azyl, osob pod mezinárodní ochranou a jiných migrantů.**

FCYA – Family, Child, Youth Association je nezisková organizace založená v roce 1993 v Maďarsku. Zaměřuje se na podporu, školení a poskytování služeb odborným pracovníkům, čímž podporují ochranu dětí a posilují rodinné vazby. Společnost se také angažuje v četných mezinárodních výzkumných programech a školení a účastní se prestižních národních a mezinárodních konferencí.

Odbornými partnery jsou:

CORAM (UK) je nevládní nezisková organizace s rozsáhlými zkušenostmi s péstounskou péčí a s poskytováním péče a podpory migrujícím dětem. Organizuje činnosti odborné skupiny.

Fondazione ISMU je jedním z nejvlivnějších výzkumných center zaměřených na migraci v Itálii i v Evropě. Je členem odborné skupiny.

EUROCHILD je sítí organizací, které se zaměřují na životní podmínky dětí. Podporuje žadatele v činnostech prosazujících zájmy dítěte a v šíření výsledků projektu.

Členy odborné skupiny jsou: Kamena Dorling, z nevládní neziskové organizace s rozsáhlými zkušenostmi s péstounskou péčí a poskytováním péče a podpory migrujícím dětem CORAM CHILDREN LEGAL CENTER LBG – CORAM Intls (UK); Giulio Giovanni Valtolina a Nicoletta Pavesi z jednoho z nejvlivnějších výzkumných center zaměřených na migraci: ISMU – Iniziative e Studi sulla Multietnicità (Itálie); Dr. Maria Herzog, odbornice na péstounskou péči (Maďarsko) a Dr. Muireean Ní Raghallaigh, vyučující na katedře sociální práce, školy sociální práce a sociální spravedlnosti University College v Dublinu (Irsko), autorka jedné z nejrelevantnějších studií zaměřených na systém péstounské péče pro nezletilé migranty bez doprovodu v Irsku⁵.

⁵ 2013, Foster Care and Supported Lodgings for separated Asylum Seeking Young People in Ireland, Banrandos and the Health Service Executive.

1.3 Vzdělávací balíček

Vzdělávací balíček vyvinula skupina mezioborových evropských odborníků, kteří byli vybráni na základě své kvalifikace a zkušeností v oblasti přijímání a ochrany nezletilých migrantů bez doprovodu. Na vývoji balíčku se podíleli partneři projektu, koordinátorem byla organizace Fondazione l' Albero della Vita.

ÚČEL A ROZSAH VZDĚLÁVACÍHO BALÍČKU

Vzdělávací balíček shromažďuje relevantní výsledky zpracované v rámci projektu FORUM; jeho **celkovým cílem** je podpořit a vést odborníky a klíčové zainteresované strany členských států, poskytnout jim nástroje a dokumenty, které rozšíří jejich znalosti o postupech v rámci pěstounské péče v Evropě a zvýší povědomí o přínosech pěstounské péče pro nezletilé migranty bez doprovodu a systému přijímání migrantů celkově.

Dokumenty Seznam vybraných osvědčených postupů a Doporučení pro minimální standardy mohou dále sloužit jako základ národních standardů a programu školení upraveného pro kontext konkrétní země.

Komu je balíček určen?

Tento balíček byl vytvořen pro odborníky, kteří pracují s nezletilými migranty bez doprovodu, tedy pro: psychology, personál přijímacích center, sociální pracovníky, právníky, tlumočníky a kulturní zprostředkovatele, veřejné subjekty odpovědné za migraci a péči o děti na regionální, vnitrostátní a evropské úrovni; organizace třetího sektoru pracující v oblasti přijímání migrantů a péče o ně; dobrovolníky.

Vzdělávací balíček obsahuje různé nástroje ke zvýšení kvalifikace pracovníků, a nové poznatky o specifických potřebách migrujících dětí, pěstounů a přijímacího systému. Nástroje jsou koncipovány tak, aby byly flexibilní, odrážely širokou škálu systémů v Evropě a mohly být využity v různých evropských zemích.

Dokument bude přístupný na webových stránkách projektu a partnerů a nástroje tak budou snadno přístupné pro členské státy EU a mnoho odborníků a zainteresovaných stran. Strategický plán komunikace nastíněný na začátku projektu zajistí, že zpracované materiály budou řádně a široce rozšířeny.

Kromě toho FADV do fáze šíření materiálů zapojí evropskou síť těchto relevantních organizací: EUROCHILD (partner projektu), European Agency for Fundamental Rights (FRA), International Foster Care Organization (IFCO) Confederation of family Organizations in the EU (COFACE) a Platform for International Cooperation on Undocumented Migrants (PICUM).

V projektu byla využita metoda gender mainstreaming, s jejíž pomocí byla analyzována genderová dimenze migračních jevů a reflexe této dimenze ve výsledcích projektu. U všech zpracovaných nástrojů hraje tedy silnou roli **genderová perspektiva**.

Gender je vskutku průřezovou kategorií, jež je přítomná ve všech sférách života. Pro nezletilé migranty bez doprovodu je genderová dimenze obzvláště relevantní: ovlivňuje je jako děti i jako migranty.

Mezi dětmi bez doprovodu v Evropě je 89 % chlapců, tedy naprostá většina, dívek je pouze 11 %. Aspekt genderu silně ovlivňuje rozhodnutí dětí, zda se vydat na cestu, což má několik souvisejících příčin. Je mezi

nimi nutnost přispívat k obživě rodiny, snaha pokračovat v tradici migrační kultury, proces dosažení dospělosti, ale také pronásledování, války a jiné těžké životní podmínky. Zvláště chlapci k migraci někdy přistupují dobrovolně. Vezmeme-li v úvahu faktory, které ovlivňují rozhodnutí o migraci i migraci samotnou, je důležité aspekt genderu při vytváření podpůrných opatření vždy zohledňovat.

Na základě těchto předpokladů byla sepsána doporučení pro sociální pracovníky, odborníky a organizace, které je podporují v zapojování genderové dimenze do pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu a odkazují odborníky na Doporučení pro minimální standardy a Vzdělávací balíček.

Hlavní doporučení:

- Provedte výzkum a zjistěte více podrobností o tom, jak se liší životy dětí vlivem genderu, jak odlišné životní zkušenosti mají jako děti i jako nezletilí migranti, aby odborníci mohli vytvářet přesnější opatření, která budou lépe pokrývat potřeby dětí;
- Vzhledem k povaze problému věnujte zvláštní pozornost dynamice maskulinity a ujistěte se, že byla dostatečně prostudována, respektována, pochopena a zohledněna při vytváření opatření;
- Ujistěte se, že zvláště odborníci kategorii genderu zvažují a probírají jako jednu z hnacích sil migrace, ale také jako průřezovou kategorii, která ovlivňuje všechny kroky migrace;
- Zdůrazněte, jak je důležité připravovat odborníky a pěstounské rodiny na to, jak řešit genderové aspekty, které mohou vést k fyzickým a psychickým problémům i k potížím s behaviorálním zdravím;
- Při jednání s pěstounskými rodinami se ujistěte, že odborníci – i samy pěstounské rodiny – chápou, že gender je spojen s kulturou každé země, a že tento faktor může ovlivňovat život rodiny. Tento aspekt reflektujte ve výsledcích.
- Můžete se také inspirovat u opatření zaměřených na problematiku genderu, která se sice přímo netýkají nezletilých migrantů bez doprovodu, ale mohou být upravena pro konkrétní kontext, což vám umožní integrovat užitečné genderové aspekty do budoucích výstupů;
- Ujistěte se, že vždy používáte genderově neutrální jazyk a že vaše texty, obrázky, videa či jiné zprávy neposilují stereotypy a předsudky. Zvláště se zaměřte na prevenci nechtěných podprahových sdělení.

Balíček obsahuje nástroje, které mají různé cíle:

- ✚ **Seznam vybraných osvědčených postupů v Evropě:** jeho cílem je představit nezkušeným členským státům EU postupy osvědčené v zemích s dlouhodobou zkušeností s pěstounskou péčí či v zemích, které v posledních letech čelí obrovskému počtu nezletilých migrantů bez doprovodu.
- ✚ **Doporučení pro minimální standardy pro pěstounskou péči o nezletilé migranty bez doprovodu:** tento dokument obsahuje seznam standardů, které by měly být zavedeny v každém systému přijímání migrantů, aby byla zajištěna kvalitní ochrana nezletilých migrantů bez doprovodu a péče o ně.
- ✚ **Výcvikový program:** výcvikový program byl vyvinut za účelem školení odborníků v oblasti pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu. Může být využit jako nástroj při vytváření workshopů a školení odborníků na pěstounskou péči o migrující děti
- ✚ **Video-průvodce** britským systémem pěstounské péče.

1.4 Seznam vybraných osvědčených postupů

Koncept k vybranému seznamu osvědčených postupů v Evropě byl motivován cílem představit klíčovým zainteresovaným osobám v zemích s omezenými zkušenostmi několik osvědčených postupů, které byly vyvinuty ve zkušených zemích či zemích s úspěšnou zkušeností, za účelem zviditelnit pozitivní vliv pěstounské péče na migrující děti, stejně jako na státní systém jejich ochrany.

Na základě této myšlenky odborníci shromáždili údaje, prošli dostupnou literaturu a vybrali a zúročili vyčerpávající a rozsáhlý soubor osvědčených postupů systémů v různých státech, včetně osvědčených postupů projektu oceněného EU.

Seznam vybraných osvědčených postupů se věnuje následujícím tématům:

PŘÍŘAZOVÁNÍ RODINY K DÍTĚTI A NÁBOR RODIN

Proces výběru vhodného pěstouna či pěstounské rodiny pro konkrétní dítě je všeobecně považován za náročný. Pro výběr toho nejlepšího možného umístění je třeba brát v úvahu mnoho různých hledisek. Ve většině zemí situaci stěžuje nedostatek pěstounských rodin.

PĚSTOUNSKÁ PÉČE A INTEGRACE A RESPEKT K VLASTNÍ KULTUŘE

Podle mezinárodních studií je z psychosociálního hlediska je pro nezletilé migranty optimální, pokud se jim podaří nalézt rovnováhu mezi jejich původní kulturou a kulturou nové země. Při zvažování kulturního hlediska během procesu umisťování dítěte do rodiny je důležité zvážit, do jaké míry je perspektivní pěstounská rodina schopná tuto rovnováhu zajistit.

POTŘEBA ŠKOLENÍ PĚSTOUNŮ

*Podle **britské** studie z roku 2012 zaměřené na mladé žadatele o azyl v pěstounské péči⁶ „není pochyb o tom, že kvalitní pěstounská péče může pozitivně ovlivnit životy mnohých mladých lidí bez doprovodu“. Je nezbytné zajistit konkrétní a cílená školení, aby byla zajištěna kvalitní péče o zranitelné děti a pěstounské rodiny.*

MONITORING

Pěstouni jsou pravidelně kontrolováni a v rámci těchto kontrol by měl být brán ohled na názor dítěte.

PODPORA PRO DÍTĚ PO DOSAŽENÍ DOSPĚLOSTI

Jsou prezentovány zkušenosti s konkrétními kroky, které mají připravit mladé migranty na vstup do dospělosti.

Seznam vybraných osvědčených postupů je přiložen v celém znění v samostatném dokumentu.

⁶ 'Fostering Unaccompanied Asylum-Seeking Young People, A research project', Jim Wade, Ala Sirriyeh, Ravi Kohli and John Simmonds, Social Policy Research Unit, The University of York, University of Bedfordshire and BAAF, 2012

1.5 Doporučení pro minimální standardy

Doporučení pro minimální standardy sepsala mezioborová skupina odborníků ve spolupráci s partnerskými organizacemi. Jedná se o standardy pro systém pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu.

Standardy se týkají subjektů dohlížejících na poskytování pěstounské péče nezletilých migrantům bez doprovodu. Pokud určitý standard klade požadavek na pěstouny, znamená to, že se od subjektů dohlížejících na pěstounskou péči očekává, že pěstounům pomohou tento požadavek splnit.

Minimální standardy nepředstavují standardizaci poskytování pěstounské péče.

Standardy jsou navrženy tak, aby mohly být aplikovány na mnoho různých typů služeb nebo projektů: poskytovatelé těchto služeb by měli usilovat o splnění těchto minimálních standardů, zároveň by se však také měli **snažit jednat v souladu s nejlepší praxí**.

Standardy obsahují: právní rámec; dobré životní podmínky dětí; nábor, školení a posuzování pěstounů; umísťování dětí do rodin; školení; rozvoj a kontinuální podpora; monitoring; vstup do dospělosti.

Na základě standardů vyznačených v dokumentu Doporučení doporučujeme každé cílové zemi, aby si stanovila vlastní **Doporučení pro národní standardy** a přizpůsobila tak minimální standardy vlastním prioritám a kontextu.

Minimální standardy reflektují klíčové principy Úmluvy o právech dítěte OSN, které se týkají pěstounské péče; následující obecné principy jsou obzvláště důležité:

- Zajištění práv dítěte bez jakékoli diskriminace (článek 2)
- Zájem dítěte jako přední hledisko při jakékoli činnosti týkající se dětí (článek 3)
- Právo na život, přežití a rozvoj (článek 6)
- Právo dítěte na svobodné vyjadřování názorů (článek 12)

Standardy poskytování pěstounské péče byly sloučeny podle následujících hlavních kategorií:

- Emocionální a sociální vývoj dítěte a jeho vzdělávání
- Nábor, posuzování a školení
- Umísťování
- Školení, rozvoj a kontinuální podpora
- Monitoring
- Podpora v nezávislosti a vstupu do dospělosti

Při zavádění minimálních standardů by se měla být zohledněna **genderová perspektiva**. V projektu byla využita metoda gender mainstreaming, s jejíž pomocí byla analyzována genderová dimenze migračních jevů a reflexe genderu ve výsledcích projektu.

Gender je vskutku průřezovou kategorií, jež je přítomná ve všech sférách života. Pro nezletilé migranty bez doprovodu je genderová dimenze obzvláště relevantní: ovlivňuje je jako děti i jako migranty.

Mezi dětmi bez doprovodu v Evropě je 89 % chlapců, tedy naprostá většina, dívek je pouze 11 %. Aspekt genderu silně ovlivňuje rozhodnutí dětí, zda se vydat na cestu, což má několik souvisejících příčin. Je mezi nimi nutnost přispívat k obživě rodiny, snaha pokračovat v tradici migrační kultury, proces dosažení dospělosti, ale také pronásledování, války a jiné těžké životní podmínky. Zvláště chlapci k migraci někdy přistupují dobrovolně. Vezmeme-li v úvahu faktory, které ovlivňují rozhodnutí o migraci i migraci samotnou, je důležité aspekt genderu při vytváření podpůrných opatření vždy zohledňovat.

Na základě těchto předpokladů byla do dokumentu Doporučení zahrnuta část zaměřená na inkluzi genderové dimenze při poskytování pěstounské péče nezletilým migrantům bez doprovodu, která by měla v tomto směru poradit sociálním službám, odborníkům a organizacím.

Příručka Doporučení pro minimální standardy je přiložen v celém znění v samostatném dokumentu.

1.6 Video-průvodce pěstounskou péčí

Video případové studie pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu bylo natočeno jako doplněk k vzdělávacímu balíčku. Cílem této virtuální prohlídky je na základě přímých zkušeností a rozhovorů demonstrovat praktické kroky k implementaci pěstounské péče, od přijetí migrujících dětí po výběr pěstounské rodiny.

Výsledkem projektu, který vedla organizace CORAM UK, je desetiminutový film, který zachycuje podobu pěstounské péče o mladé žadatele o azyl bez doprovodu, především prostřednictvím srozumitelných a poutavých rozhovorů s těmito mladými lidmi, pěstouny, sociálními pracovníky a odborníky na pěstounskou péči, kteří se dělí o své zkušenosti. Zamýšleným publikem videa jsou pracovníci v oboru, další odborníci a osoby zajišťující systém pěstounské péče.

Video můžete zhlédnout zde <https://youtu.be/lx4FKdoZTEM>

ČÁST II

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

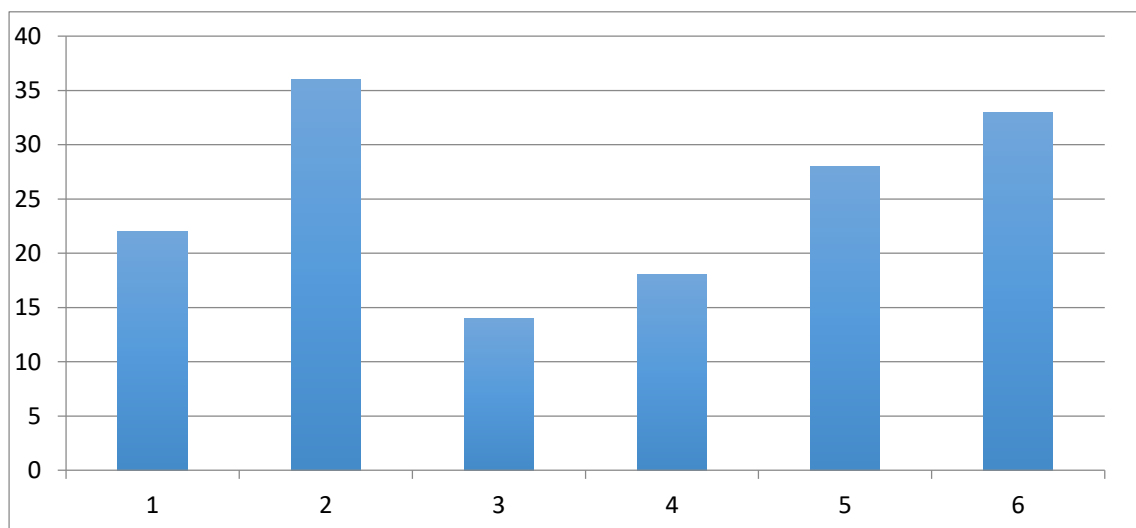
2.1 Pozadí

2.1.1. POSOUZENÍ POTŘEB PRACOVNÍKŮ

Na počátku projektu proběhl důležitý proces posouzení potřeb pracovníků v šesti cílových zemích, za účelem identifikovat, jaké jsou hlavní potřeby v oblasti vzdělávání provozních zaměstnanců, kteří pracují s nezletilými migranty bez doprovodu či v systému pěstounské péče, a jaké jsou mezery v jejich školení, a vytvořit pro ně tak co nejvhodnější vzdělávací program.

Průzkum probíhal od března do dubna 2018, zapojilo se do něj 151 organizací a celkově se vybralo 98 dotazníků. Pokud bychom spojili organizace třetího sektoru, rodinná sdružení a dobrovolnické organizace, viděli bychom, že neziskový sektor je ve vzorku zastoupen jednoznačně nejvýrazněji, na rozdíl od ústavní péče, což jen odráží každodenní realitu péče o nezletilé migranty bez doprovodu. Mnoho je také zástupců justičních orgánů: 28 organizací. Méně zastoupená jsou rodinná sdružení, která by přispěla empirickými znalostmi a jejich vize cíle dotazníku by se lišila od ostatních.

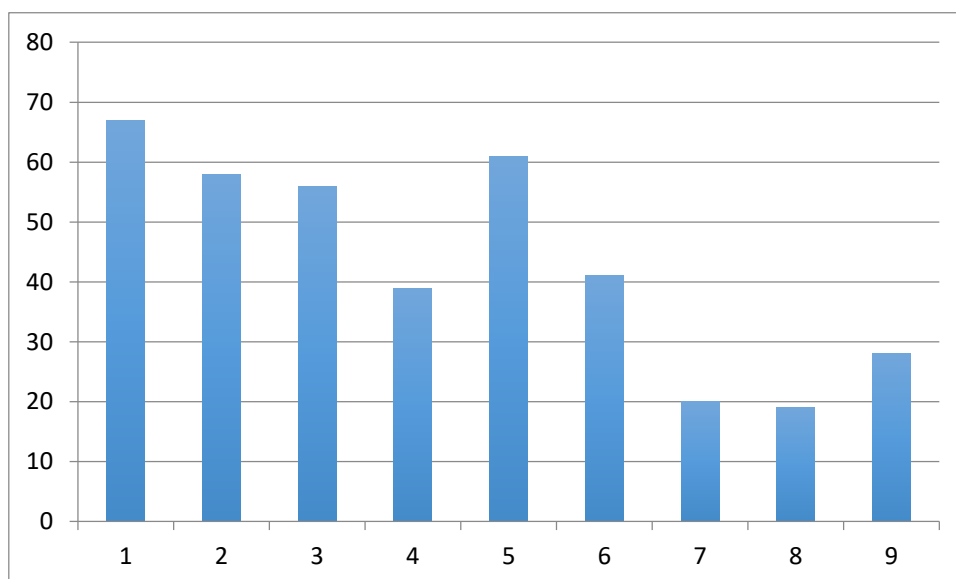
Druhy organizací, které se zúčastnily průzkumu

1. Státní správa; 2. Organizace třetího sektoru; 3. Rodinná sdružení; 4. Charitativní organizace; 5. Justiční orgány; 6. Jiné.

2.1.2. CÍLOVÉ SKUPINY A KLÍČOVÁ TÉMATA

Vzdělávací program určen pro odborníky pracující v systému přijímání nezletilých migrantů bez doprovodu a péče o ně a také reflektuje odpovědi na otázky v dotazníku.

1. Sociální pracovníci; 2. Vyučující; 3. Pracovníci odpovědní za systém sociálních služeb; 4. Dobrovolníci; 5. Pěstounské rodiny; 6. Pracovníci justice; 7. Politici; 8. Administrativní personál; 9. Jiné

CÍLOVÝMI SKUPINAMI jsou sociální pracovníci, vyučující, psychologové, kulturní zprostředkovatelé, pracovníci odpovědní za systém sociálních služeb, právníci a pracovníci soudu pro mladistvé, dobrovolníci, administrativní pracovníci a jiní odborníci, kteří se angažují v ochraně nezletilých migrantů bez doprovodu či jim poskytují ochranu.

Na základě zjištěných potřeb pracovníků byl vytvořen vzdělávací program. Průzkum ukázal, že je nutné personálu pracujícím v systému přijímání migrujících dětí doplnit vzdělání především v oblasti právního rámce pro ochranu nezletilých migrantů bez doprovodu, dále v oblasti vývojové psychologie, konkrétně v procesech kognitivního, emocionálního a sociálního vývoje u nezletilých migrantů bez doprovodu.

KLÍČOVÉ OBLASTI IDENTIFIKOVANÉ VE ZPRÁVĚ O POTŘEBÁCH ŠKOLENÍ:

- Stávající právní předpisy upravující ochranu nezletilých migrantů bez doprovodu
- Psychologie vývoje – konkrétně procesy kognitivního, emocionálního a sociálního vývoje nezletilých migrantů bez doprovodu.
- Posouzení vhodnosti pěstounských rodin pro nezletilé migranty bez doprovodu
- Sociální a komunitní psychologie hostující země (skupinová dynamika, strategie komunitních intervencí s nezletilými migranty bez doprovodu)
- Každodenní život a kulturní zdroje, systémy vztahů v zemích původu migrujících dětí
- Zaujetí racionálního přístupu, citlivého ke kulturním rozdílům
- Schopnost navázat a udržovat vztahy s místními a vytvoření podpůrné sítě pro rodiny, které se starají o děti cizinců
- Právní předpisy upravující migraci se zaměřením na nezletilé migranty bez doprovodu
- Nábor a monitoring pěstounských rodin:
 - postupy vedení rozhovorů vhodné k odhalení motivace a posouzení schopností rodin kompetentních přivítat nezletilé migranty bez doprovodu
 - postupy pro evaluaci a monitoring prožitků pěstounských rodin
 - postupy pro evaluaci rodin ochotných zapojit se do pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu

2.1.3. JAK VYUŽÍVAT ŠKOLÍCÍ MATERIÁLY

Balíček je vytvořen tak, aby školitelům pomohl s prezentací materiálů: každému modulu a nejvíce relevantní části vzdělávacího programu předchází úvod; pokud program navrhuje brainstorming či skupinové cvičení, školitelům je k dispozici handout nebo návrh, jak takové cvičení vést.

Od školitelů se očekává, že tento program přizpůsobí specifickému kontextu své země, a to podle národních doporučení minimálních standardů, domácích právních předpisů a společenského kontextu⁷.

Školení využívá participativní přístup a podporuje angažovanost studentů v procesu výuky. Školitel má tady podněcovat účastníky školení, aby se interaktivně zapojili a zhodnotili tak své odborné znalosti a zkušenosti; dále je možné v menších skupinkách nebo v párech probírat ukázkové případy a cvičení, které by měly reflektovat kontext dané země v souvislosti s nezletilými migranty bez doprovodu.

Powerpointová prezentace v celém znění je k dispozici jako Příloha 3 a lze ji stáhnout na webových stránkách organizace Forum: <https://forum-project.alberodellavita.org/>.

⁷ Vybraní školitelé partnerských organizací se v lednu 2019 v Praze zúčastnili školení na toto téma. Akci organizoval projekt FORUM. Jedním z cílů tohoto balíčku je vést a podporovat i další školitele k tomu, aby využívali tento vzdělávací program a podněcovat odborníky, aby si stáhli informační materiály a rozšířili si tak znalosti a zdokonalili schopnosti.

MATERIÁLY POTŘEBNÉ NA ŠKOLENÍ

Notebook, multimediální projektor, prezentační tabule, čistý papír na cvičení, fixy na tabuli, propisky.

2.1. 4. CÍLE PROGRAMU

Vzdělávací program je vytvořen tak, aby odborníkům předal soubor znalostí nutných k poskytování pěstounské péče nezletilým migrantům bez doprovodu.

VZDĚLÁVACÍ PROGRAM ODBORNÍKŮM UMOŽNÍ:

- Lépe porozumět hnacím silám migrace a prožitkům migrujících dětí bez doprovodu
- Porozumět stávajícímu mezinárodním a domácímu právnímu rámci, který upravuje zacházení s nezletilými migranty bez doprovodu a jejich ochranu
- Získat znalosti o různých systémech péče o děti bez doprovodu a o přínosech a výzvách pěstounské péče
- Porozumět specifickým potřebám dětí bez doprovodu a jak je co nejlépe emocionálně i prakticky podpořit
- Porozumět tomu, jak identifikovat podpůrné sítě a formy profesionálního partnerství
- Získat znalosti o tom, jak v zemi může být vytvořen systém pěstounské péče, včetně náboru pěstounů, jejich posuzování, přiřazování pěstounů k dětem a podpory pěstounů.
- Zjistí, jak využít nástroje k posílení státního systému péče.

2.2 Vzdelávací program

2.2.1. PLÁN PROGRAMU

Vzdělávací program je navržen na 12 hodin, které jsou rozděleny do 3 modulů/seminářů, které trvají 4 hodiny.

Kapacita každého workshopu v rámci programu je **20 osob**.

Vzdělávací program je rozdělen na **1 ÚVODNÍ modul plus 3 další moduly**.

ÚVOD

MODUL 1 – POTŘEBY NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU A SYSTÉM PODPORY

MODUL 2 – PSYCHOLOGICKÉ, KULTURNÍ A VÝVOJOVÉ POTÍŽE / ROZVOJ PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU

MODUL 3 – NÁBOR PĚSTOUNŮ, JEJICH PŘÍŘAZOVÁNÍ K DĚTEM A MONITORING

NÁVRH ROZVRHU

	PRVNÍ DEN	TRVÁNÍ
MODUL	ÚVOD	1 HODINA
MODUL 1A	Prožitky migrujících dětí bez doprovodu	1,5 HODINY
MODUL 1B	Systémy péče o nezletilé migranty bez doprovodu	1 HODINA
MODUL 2	Psychologické, kulturní a vývojové potíže / rozvoj péče o nezletilé migranty bez doprovodu	1 HODINA

	DRUHÝ DEN	TRVÁNÍ
MODUL 3A	Identifikace podpůrných sítí a forem profesionálního partnerství	45 MINUT
MODUL 3B	Nábor pěstounů a posuzování pěstounů; přiřazování pěstounů k dětem	1,15 HODINY
MODUL 3C	Školení, podpora a monitoring pěstounů	30 MINUT

2.2.2. ÚVODNÍ MODUL

ÚVOD

CÍL MODULU: představit program jeho účastníkům a nastínit jeho strukturu a cíle.

TRVÁNÍ: 1 HODINA

Školitel/ka se představí a vysvětlí, jaká je struktura programu: obsah, trvání, metody, cvičení.

PŘEDSTAVENÍ ŠKOLITELE A ÚČASTNÍKŮ ŠKOLENÍ (20 min)

- Jméno
- Profesní zkušenosti
- Očekávání od školení
- Znalosti o nezletilých bez doprovodu a přímé zkušenosti s nimi

V úvodním modulu školitel účastníkům vysvětlí, že kurz **trvá jeden a půl dne** a představí jim **STRUKTURU školení a jeho CÍLE**.

První úvodní cvičení: Mé zkušenosti z práce s dětmi bez doprovodu – 5 minut.

Účastníci by měli napsat odpovědi na následující otázky:

- *Má role / zkušenosti z práce s dětmi bez doprovodu je...*
NEBO
- *Mohu rozvíjet své znalosti na základě relevantních zkušeností, které jsem získal/a jako...*
- *Klíčové znalosti, které bych na tomto kurzu rád/a získal/a jsou...*

Účastníci mají na cvičení pět minut. Pokud přímo s dětmi bez doprovodu nepracovali, měli by se zamyslet nad relevantními zkušenostmi z jiné práce s dětmi. Po pěti minutách je školitel požádá, aby o svých odpovědích pět minut mluvili ve dvojici a pak je sdíleli s celou skupinou.

2.2.3. MODUL 1 „POTŘEBY NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU A SYSTÉM PODPORY“

MODUL 1 – POTŘEBY NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU A SYSTÉM PODPORY

CÍL MODULU: Tento modul by měl účastníkům pomoci lépe porozumět hnacím silám migrace a prožitkům migrujících dětí; lépe porozumět stávajícímu mezinárodnímu a domácímu právnímu rámci, který upravuje zacházení s nezletilými migranty bez doprovodu a jejich ochranu; a zlepšit znalosti o různých systémech péče o děti bez doprovodu a o přínosech a výzvách pěstounské péče.

TRVÁNÍ: 2,5 HODIN

Tento modul je rozdělen na dva pod-moduly:

- 1.A. Prožitky nezletilých migrantů bez doprovodu (1,5 hodiny)
- 1.B. Systémy péče o nezletilé migranty bez doprovodu (1 hodina)

MODUL 1.A – PROŽITKY NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU

TRVÁNÍ: 1,5 HODINY

KDO JSOU DĚTI BEZ DOPROVODU?

Ve skupině diskutujte o tom, co myslíme termínem „bez doprovodu“ a „migrant“, následně odhalte definici projektu.

Druhé cvičení: Kdo jsou děti bez doprovodu?

Diskutujte ve dvojicích: (10 minut)

- *Kolik si myslíte, že je v Evropě nezletilých migrantů bez doprovodu?*
- *Kolik jich je v naší zemi?*
- *Proč přišli do Evropy? Z jakých zemí? (Můžete rozdat samolepicí papírky a požádat účastníky, aby napsali počty a země a pak je nalepili na zeď.)*

Skupinová diskuze: (15 minut)

Skupina by měla zauvažovat nad relativní svobodou, které se těšíme v Evropě. Máme například právo vyznávat jakékoli náboženství a volit. V mnohých zemích na světě probíhá válka nebo vláda represivních režimů. Vysvětlete, že pokud v zemích probíhají války, občanské nepokoje či utlačování na základě etnického původu, náboženství nebo politického přesvědčení, rodiče se své děti snaží dostat do bezpečí. Pokud jsou

rodiče po smrti, někdy dětem pomůže širší rodina. Lidé zprostředkovatelům často zaplatí obrovské obnosy, aby děti dostali do jiné země, o níž si myslí, že tam děti budou v bezpečí a budou mít lepší příležitosti. Někdy děti utíkají samostatně.

DEFINICE NEZLETILÝCH MIGRANTŮ BEZ DOPROVODU

- Co myslíme termínem „bez doprovodu“?

„Děti (mladší 18 let), které... byly odděleny od obou rodičů i jiných příbuzných a o něž se nestará dospělá osoba, které tuto odpovědnost připisuje právo či zvyk.“

Odst. 7, General Comment No. 6 (2005), Treatment of unaccompanied and separated⁸ children outside their country of origin, k dispozici na <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/GC6.pdf>

- Podle Evropské komise termín „migrující dítě“ pokrývá všechny děti, které jsou státními příslušníky třetích zemí, migrují z původní země na území EU, protože chtějí přežít, hledají bezpečí, vzdělání, ekonomické příležitosti, ochranu před vykořisťováním či zneužíváním, členy své rodiny či cestují z důvodu několika výše zmíněných příčin najednou...⁹”

Obsah vzdělávacího balíčku je však platný pro všechny migrující děti.

MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA

Skupině vysvětlíte, že abychom se mohli o děti náležitě starat, potřebujeme mít více informací o migrantech a uprchlících a jejich dosavadních životech. Některé děti utíkají před nebezpečím, pronásledováním či chudobou. Stýská se jim po rodině, domově, zemi, jazyku a kultuře. Je důležité to chápat a rozumět rovněž potížím, kterým děti mohou čelit, když se snaží dokázat svou potřebu/právo v hostitelské zemi zůstat.

Proberte definice azylu a uprchlíka, podoby pronásledování specifické pro děti, a potíže, kterým děti čelí při snaze své příběhy dokázat.

Soustředte se na některé z těchto problémů:

- Dítěti hrozilo/hrozí uvěznění či násilná smrt.
- Jejich rodiče či opatrovníci „zmizeli“.
- Hrozí jim, že se budou muset stát dětskými vojáky.
- Nemohou vyznávat své náboženství či jsou nuceni vyznávat jiné náboženství či nauku
- Byly zastrašovány či mučeny za účelem získání informací

⁸ Děti oddělené od rodičů, jsou děti, jak je definuje článek 1 Úmluvy o právech dítěte, které byly odděleny od obou rodičů či od svých primárních pečovatелů, které za ně nesli právní odpovědnost či odpovědnost na základě zvyklostí, ale nikoli nezbytně od dalších příbuzných. Do této skupiny mohou tudíž spadat děti, které doprovází jiní dospělí členové rodiny.

⁹ Evropská komise ‘The protection of children in migration – General Background paper’, 2016

- Nemohou vyjadřovat svá politická přesvědčení či jsou nuceny se účastnit politické činnosti, kterou si nezvolily
- Náleží ke společenské, náboženské, etnické či politické skupině, která čelí pronásledování.
- Jejich rodiče je poslali za „lepším životem“
- Splácí rodinný dluh
- Byli obětmi vykořisťování či obchodování s lidmi.

Projděte si článek 20 Úmluvy o právech dítěte¹⁰.

HNACÍ SÍLY MIGRACE A MEZINÁRODNĚPRÁVNÍ OCHRANA

Diskutujte o hnacích silách migrace a důvodech, proč se nezletilí migranti bez doprovodu rozhodují cestovat do Evropy.

Projděte si slide a uveďte skutečnost, že na *vnitrostátní úrovni* se zákony a postupy velmi liší.

Navrhňte účastníkům, aby se zamysleli nad systémem ve své zemi, a nad tím, co o něm vědí a nevědí a kde by mohli nalézt další informace.

Třetí cvičení: Pochopení potřeb dětí bez doprovodu [handout] (10 minut)

Skupiny rozdělte do tří menších skupinek a každé dejte jeden z handoutů (viz níže). Požádejte účastníky, aby probrali potřeby dětí a jaké služby by pro ně byly vhodné a poté odpověděli na tři otázky. Nechte je 10 minut diskutovat a poté je požádejte, aby se o poznatky podělili se zbytkem skupiny.

Abdul

Abdulovi je 16 let a pochází z Afghánistánu. Včera dorazil do země v nákladním prostoru kamionu. Říká, že jeho rodiče byli zabití.

- Jakými způsoby se o Abdulovi mohou dozvědět úřady?
- Jaké by měly být první kroky v této situaci?
- Jakým dlouhodobým potíží a problémům může Abdul čelit?

Saadia

Saadia pochází ze Somálska a v hostitelské zemi je již dva roky. V Somálsku se o ni od osmi let starala vzdálená příbuzná. Saadia pomáhala s péčí o ostatní děti a domácnost. Když její příbuzná odcházela ze země, Saadiu vzala s sebou, ale jejich vztah se rozpadl. Saadia nikdy nenavštěvovala školu předtím, než jako dvanáctiletá dorazila do hostitelské země.

- Co myslíte, že bude pro Saadiu důležité?
- Jaké služby budou její potřeby vyžadovat?

¹⁰ PPP slide 18

Po deseti minutách dejte jako skupina dohromady odpovědi a запиšte je na prezentační tabuli. V odezvě skupiny by se měly objevit tyto základní poznatky: tyto děti mají zvláštní požadavky a také společné zkušenosti, například s odloučením a ztrátou. U každého dítěte je třeba pečlivě zvážit jeho potřeby. Na některé z následujících potřeb by měl být kladen důraz: pomoc terapeutů, tlumočnicků, posouzení vzdělávacích potřeb, posouzení zdravotního stavu, potřeba setkávat se s lidmi ze stejné kultury, kteří mluví jejich jazykem a vyznávají jejich náboženství.

Proberte, jaké právní postavení budou děti jako migranti pravděpodobně mít. Co se nejspíše stane, až dosáhnou 18 let?

MODUL 1.B – SYSTÉMY PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU

TRVÁNÍ: 1 HODINA

SYSTÉM PÉČE – DEFINICE

Čtvrté cvičení – Skupinová diskuse o definici pěstounské péče.

Jako skupina proberte, co myslíme souslovím „pěstounská péče“. Následně se podělte o definici, kterou používá projekt a sdělte účastníkům, na co se soustředí projekt organizace FORUM. (10 minut)

Skupinová diskuse:

Skupina by se měla zamyslet na tím, jakými různými způsoby je pěstounská péče pojímána v různých zemích, v závislosti na vnitrostátním právu (a jazyku země).

- Pěstounská péče
- Alternativní péče
- Ústavní péče
- (Zákonné) opatrovnictví
- Příbuzenská péče
- Přijetí do rodin

DRUHY PÉČE

- a. Rodina z vlastní komunity
- b. Neznámá rodina
 - Rodina etnického původu
 - Rodina z hostitelské země

SPECIFICKÉ ZNAKY PĚSTOUNSKÉ PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU

Hlavním cíle pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu je zajistit pro děti vhodné a bezpečné prostředí, kde se mohou rozvíjet a které je podporuje v integraci do hostitelské společnosti. Celý proces se soustředí na dítě; na rozdíl od obvyklého postupu při pěstounské péči o státní příslušníky země se úřady zároveň neangažují v podpoře původní rodiny. Opětovné shledání s původní rodinou dítěte je také někdy cílem pěstounské péče, pokud je to možné a v nejlepším zájmu dítěte.

Dalším specifickým problémem je věk nezletilých migrantů bez doprovodu¹¹: jsou dospívající, většinou jim je téměř 18 let. Proto je třeba, aby pěstounská péče nezletilé migranty bez doprovodu připravovala na samostatný život, vstup do dospělosti.

Nezletilí migranti bez doprovodu mohou být umístěni do tří typů pěstounské péče: s rodinou z vlastní komunity, s rodinou z hostitelské země (hetero-kulturní pěstounská péče) nebo s rodinou, která pochází ze stejné kultury jako nezletilí migranti bez doprovodu (homo-kulturní pěstounská péče).

Hetero - kulturní péče: pěstounská rodina nebo pěstoun nepatří do stejné etnické skupiny jako dítě.

Homo - kulturní péče: pěstounská rodina nebo pěstoun patří do stejné etnické skupiny jako dítě.

Homo-kulturní pěstounská péče se považuje za vhodnou a efektivní strategii pro nezletilé migranty bez doprovodu. V rodinách ze stejné kultury děti nacházejí stabilní a přívětivé prostředí, sdílejí s nimi zvyky a zvyklosti a rodiny jim jsou schopné pomoci s porozuměním této nové země, do níž právě dorazily. Rodiny také mohou dítě podporovat i po dosažení plnoletosti prostřednictvím etnických komunitních sítí, které dosahují daleko za hranice města, v němž žijí. I když někdy mají specifický plán pro migraci, děti do země přicházejí dezorientovaní. Neznají jazyk, mají významné problémy se stravováním a nevyznají se v místních pravidlech. Pokud jsou umístěny do rodiny ze stejné etnické skupiny, může jim to v prvních dnech pomoci snížit míru této dezorientace. Tento typ péče také podporuje imigrantské rodiny, které jsou již do společnosti zcela začleněné, v tom být aktivními občany. Stávají se tak poskytovateli služeb v regionu, kde žijí, a bojují tak s tendencí ostatních občanů vnímat je pouze jako uživatele služeb.

Existují samozřejmě rizika: sociální služby musí kontrolovat, zda pěstounské rodiny děti opravdu podporují v začlenění do místní širší společnosti, a ne pouze do etnické komunity. Z tohoto hlediska představuje problém jazyk. Pokud pěstounská rodina nemluví jazykem hostitelské země, děti nemají možnosti ani motivaci se jazyk naučit, což jim omezuje možnosti integrace v rámci vzdělávání, zaměstnání a sociálních kontaktů. Všechny děti nejsou schopné využít veškeré možnosti, které jsou jim dostupné, a navštěvovat jazykové kurzy, kvalifikační kurzy, pracovní stáže; atd. Některé děti preferují bezpečí komunity, kde zůstávají do svých 18 let a následně se setkají s příbuzným v jiné části země, kde žijí. Další problém se týká samotných pěstounských rodin. Pokud dojde k jejich přílišné profesionalizaci, existuje riziko, že budou poskytovat typ

¹¹ V roce 2017 byla většina nezletilých žadatelů o azyl bez doprovodu mužského pohlaví (89 %). Věková skladba byla následující: přes dvě třetiny dětí ve věku od 16 do 17 (77 %), ve věku od 14 do 15 bylo 16 % dětí a pouze 6 % bylo mladších 14 let (<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8895109/3-16052018-BP-EN.pdf/ec4cc3d7-c177-4944-964f-d85401e55ad9>).

péče podobné té ústavní. Účelem pěstounské péče je přitom s dětmi navazovat vztahy založené na důvěře a náklonnosti, které tvoří základ pro vzdělání a podporu dítěte.

Příklady homo-kulturní pěstounské péče ze seznamu vybraných osvědčených postupů:

*Ve **Francii** pracuje Service d'accueil familial du département de Paris se 100 pěstounskými rodinami ze všech částí Paříže. Pocházejí z 90 % procent ze Severní Afriky, většinou z Maroka, Tuniska a Alžírsko a ve Francii již bydlí delší dobu. Tyto pěstounské rodiny jsou schopné přijmout nezletilé migranty bez doprovodu. Rodina nemusí vyznávat určité náboženství, vzhledem k tomu, že se jedná o veřejnou službu. Rodiny od Service d'accueil familial du département dostávají 1 300€ za měsíc na dítě.*

*V **Itálii** městská správa města Verona provozuje projekt INTRA-ETNICKÉ PĚSTOUNSKÉ PÉČE (<http://terradeipopoli.altervista.org/affido-omoculturale.html>). Centrum pro rodinnou pěstounskou péči a solidaritu již před několika lety spustilo projekt, jenž je v oblasti Veneto unikátní a v Itálii má jen málo obdob: migrující děti bez doprovodu umísťuje do rodin stejného kulturního původu. Díky této formě pěstounské péče tak dítě může být v podobném prostředí, na jaké bylo zvyklé v původní rodině, z kulturního, lingvistického a náboženského hlediska*

Podle dokumentu „Seznam vybraných osvědčených postupů“ je při interkulturní pěstounské péči důležité, aby se pěstouni zaměřovali obzvláště na určité aspekty péče:

Pěstouni mladé lidi přivítají a poskytnou jim útočiště a místo k odpočinku: připraví jídlo, provedou je po domě a ukážou jim, jak mají používat spotřebiče a nechají je odpočívat. Krom toho vytváření pozitivních vztahů mezi pěstouny a mladými lidmi napomáhá, pokud rodiny společně slaví svátky z kulturní tradice dítěte a zohledňují zájmy dítěte při organizování rodinných akcí. Pro pocit sounáležitosti s komunitou hraje obzvláště významnou roli způsob stravování. Mladí lidé vnímali štědrost pěstounů a drobné dárky, které jim věnovali, jako důkaz, že jim na nich záleží. Často sledovali, zda pro ně pěstouni udělají něco „nad rámec svých povinností“, jako pro vlastní děti, což jim umožňovalo cítit, že do rodin skutečně náleží.

V závislosti na věku migrujících dětí jim mohou být nabídnuty různé formy pěstounské péče: pro nezletilé migranty bez doprovodu starší 16 let může být vhodný například chráněný pronájem nebo pouze víkendové pobyty u hostitelských rodin. Tento typ péče je může podpořit například v následujících oblastech:

- nastoupení do vzdělávání, školení nebo práce;
- zlepšení v jazyce
- začlenění do komunity
- zacházení s penězi;
- zacházení s volným časem;
- vaření a domácí práce;
- účast na smluvených schůzkách;
- budování sebevědomí;
- hledání ubytování.

Cílem odlehčených forem pěstounské péče je zkrátka pomoci dětem k samostatnosti a připravit je na odchod z ochranného systému.

DOPORUČENÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE

SDĚLENÍ KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ: Ochrana migrujících dětí – EVROPSKÁ KOMISE –
Brusel, 12. 4. 2017 COM (2017) 211 final

Ačkoli se v posledních letech rozšířila péče poskytovaná v rámci rodiny či pěstounská péče a ukázala se jako osvědčený a nákladově efektivní postup, je stále využívána jen velmi málo.

Klíčová opatření: zajistit, že dětem bez doprovodu budou poskytovány možnosti alternativní péče, včetně pěstounské péče či péče poskytované v rámci rodiny.

2.2.4. MODUL 2 – PSYCHOLOGICKÉ, KULTURNÍ A VÝVOJOVÉ POTÍŽE / ROZVOJ PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU

MODUL 2 – PSYCHOLOGICKÉ, KULTURNÍ A VÝVOJOVÉ POTÍŽE / ROZVOJ PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU

CÍL MODULU: Tento modul se zaměřuje na: specifické potřeby nezletilých migrantů bez doprovodu; přínosy pěstounské péče a problémy v jejím rámci; kulturní povědomí a kulturní kompetence, emoční a praktickou podporu, kterou dětem lze nabídnout.¹²

TRVÁNÍ: 2 HODINY

Tento modul začíná brainstormingem a skupinovou diskusí, které účastníkům představí zranitelnost a kulturu nezletilých migrantů bez doprovodu a jejich potřeby.

ŽIVOT DĚTÍ PŘED MIGRACÍ

V některých případech nevíme, jakými stresovými prožitky si děti/mladí lidé prošli. Možná si dítě samo zcela nevzpomíná nebo neuvědomuje, co se stalo v jeho původní zemi. Rodiny někdy posílají děti do bezpečí, aniž by jim podrobně vysvětlili, proč to dělají. Je důležité pamatovat na to, že děti bez doprovodu v některých případech odpovídají definici uprchlíka, vzhledem k těžkostem, jaké je potkaly a/nebo se nacházely v jiných obtížných situacích, a definici uprchlíka neodpovídají tak přesně.

¹² Tento modul vyvinuly odbornice Dr Maria Herczog & Dr Muireann Ní Raghallaigh za organizaci Forum.

Pěstouni a opatrovníci dětí bez doprovodu se často soustředí na těžké okamžiky, kterým děti čelily, na úkor zážitků z běžného života. Pokud se pěstouni dozvědí něco málo o běžném životě mladého života před jeho příchodem, je to pro ně velmi užitečné: mohou s ním lépe navázat vztah a pomoci mu přizpůsobit se novému prostředí. Jak bude popsáno níže, je důležité, aby pěstouni v minulosti dítěte nepátrali nadbytečně. Pokud pěstouni chtějí s dítětem mluvit o jeho minulosti, otázky by měli probrat se sociálním pracovníkem a opatrovníkem, a brát také v úvahu, o co se je mladý člověk ochotný podělit.

MIGRACE A CESTA

Návrhy potenciálně užitečných videí:

<https://www.youtube.com/watch?v=qDmCYHt4KGk>

<https://www.youtube.com/watch?v=xpG3jLGGkvc>

Páté cvičení: Skupinová diskuze

Nechte skupinu, aby se 10 minut věnovala brainstormingu a pak se o poznatky podělila se širší skupinou. Mohou například materiály zavěsit na prezentační tabuli a takto vzniklé plakáty pak nalepit podél zdí místnosti a lidé si je mohou o přestávce prohlížet; atd. Tato diskuze před následujícím slidem o životě dětí po migraci některým účastníkům umožní vytvořit si k látce užší vztah.

ŽIVOT DĚTÍ PO MIGRACI

Lidé se často domnívají, že stresové faktory z cesty a života před migrací jsou ty, které mají na děti největší vliv, ale výzkumu ukazují, že zážitky po migraci mají na děti velmi podobný dopad. Mladí lidé často nejsou schopni vyrovnat se se ztrátou či traumatem, které je potkalo před migrací, dokud se nevyrovnejí s problémy v životě po migraci. Existuje tu riziko, že se poskytovatelé služeb či pěstouni budou domnívat, že pokud mladý člověk unikl bombardování, smrti a zkáze, stresový faktor, jakým je problém s vypracováním domácího úkolu není až tak významný, a že by mladí lidé měli být schopni takové problémy řešit. Je důležité, aby si pěstouni uvědomovali, že tyto problémy jsou také stresující a nijak je neminimalizovali.

Šesté cvičení – Skupinový brainstorming

Je možné se skupinou vést brainstorming na téma kulturních odlišností. Například: o mladém chlapci pěstouni řekli, že je „nezdvořilý“. Při večeři totiž říkal „dej mi sůl“ místo „mohl bych prosím dostat sůl“ nebo „mohl bys mi prosím podat sůl“. Když si uvědomil, co si myslí, zhrozil se. V jeho kultuře je komunikace mnohem přímější a tento způsob žádosti není nezdvořilý.

Můžete použít tento citát, pokud se vám líbí: „Nevyslyšená ztráta“ (*Ambiguous Loss*, Boss, 1999)

„Pro obrovské ztráty uprchlíků neexistují žádné předepsané rituály truchlení, dostává se jim jen velmi málo společenské podpory. Společnost zármutek lidí, kteří přišli o všechno, co jim bylo drahé v původní zemi,

neuznává snadno. Uprchlícké rodiny navíc mívají plné ruce práce s tím, aby se „přizpůsobily“ a nepovolují si proto truchlit¹³.

PO MIGRACI: AKULTURACE

Pro pěstouny je užitečné porozumět akulturaci a různým strategiím, které si nezletilí bez doprovodu mohou osvojit, aby zvládali přemístění do jiné země.

Někteří zvládají proces akulturace snadno, u jiných vede k „akulturačnímu stresu“ a u nepatrné menšiny vede k psychopatologii, jelikož dotyčný není schopný zvládat změny v kulturním kontextu.

Akulturace se považuje za dvourozměrný proces: „v jakékoli mezikulturní situaci může skupina s druhou skupinou navázat kontakt (či ji ignorovat) a skupiny mohou zůstat kulturně odlišné (či splynout)“.

Imigrant se tedy rozhodne, zda a) je pro něj hodnotné uchovat si své kulturní dědictví či b) je pro něj hodnotné navázat vztah s většinovou společností. Tyto dvě dimenze jsou na sobě nezávislé. Imigranti zaujímají různá akulturační stanoviska a na základě těchto stanovisek volí způsoby chování.

Přístup/strategie asimilace: migranti se snaží zapojit do skupin jiných kultur a chtějí se vzdát svého kulturního dědictví.

Přístup/strategie separace: migranti si přejí zachovat své kulturní dědictví a nechť se zapojují do jiných kultur.

Přístup/strategie integrace: migranti si přejí zachovat své kulturní dědictví, ale zároveň navazují kontakty s jinými kulturami.

Přístup/strategie marginalizace: migranti nemají zájem zachovávat své kulturní dědictví ani navazovat kontakty se skupinami jiné kultury

ZRANITELNOST

Zranitelnost byla definována jako:

„Snížená schopnost jedince nebo skupiny předvídat či zvládat dopad nebezpečí (přírodního nebo člověkem vytvořeného) odolávat mu či se následně zotavovat...“ Lze také nahlédnout do druhé definice zranitelnosti: „Skupiny jsou považovány za zranitelné, pokud, kvůli faktorům, které nemohly ovlivnit, nemají stejné příležitosti jako jiné skupiny ve společnosti, nebo jsou nepoměrně vystavovány zdravotním rizikům, často při snaze zajistit si základní životní potřeby“.¹⁴

TRAUMA

V mnohých kulturách lidé nepoužívají k popisu utrpení emocionální slova, ale spíše řeknou, že jim není dobře, bolí je hlava, hrudník nebo břicho. Je třeba u dětí rozpoznávat příznaky PTSD (posttraumatické stresové poruchy) a zapojit odbornou pomoc, která dítěti / mladé osobě i pečovateli pomůže porozumět projevům a příznakům PTSD a navrhne optimální formy podpory.

¹³ (Fantino & Colak, 2001, p. 594)

¹⁴ WHO, (2016): The Health and Environment Lexicon: Multi-Language Glossary of Health & Environment Terminology.

Předtím, než dorazili do hostitelské země, byly migrující děti měsíce až roky vystavovány závažným stresovým faktorům, jako je fyzické zneužívání, válka a život ohrožující podmínky cesty. Bez podpory blízké osoby jsou tyto děti a dospívající osoby vysoce zranitelné a mohou se u nich rozvinout duševní poruchy, které se pojí s traumatem, například posttraumatická stresová porucha (PTSD), deprese či úzkost¹⁵.

Je nesmírně důležité, aby pěstounské rodiny mladým uprchlíkům poskytovali péči, která zohledňuje jejich trauma, a vhodně se zabývali jejich speciálními potřebami v oblasti duševního zdraví. Obzvláště proto, že přístup uprchlíků k běžné péči o duševní zdraví je omezený, vzhledem ke kulturní a jazykové bariéře a také vzhledem k tomu, že systém péče o duševní zdraví ve většině zemí není připravený a nedisponuje dostatek zdrojů, aby mohl pomáhat těmto dětem, v mnohých případech ani jiným dětem a mladým lidem, který potřebují pomoc.

ODOLNOST

Odolnost je možné definovat jako jev, který je charakterizován dobrými výsledky navzdory vážnému ohrožení adaptace nebo rozvoje.

Co podporuje odolnost u nezletilých migrantů bez doprovodu?

Sociální podpora: vzhledem k tomu, že nezletilí migranti bez doprovodu jsou většinou dospívající osoby, není překvapivé, že je pro ně obzvláště důležitá podpora vrstevníků. Jednou z potenciálních nevýhod pěstounské péče je, že mladí lidé většinou nebývají umísťováni do rodin s vrstevníky, na rozdíl od ústavní péče, kde spolu vrstevníci žijí. Je proto zásadní, aby nezletilí migranti bez doprovodu měli možnost setkávat se s vrstevníky – včetně těch stejného etnického/kulturního/náboženského původu; s jinými mladými lidmi bez doprovodu; a s mladými lidmi jiného kulturního původu (včetně občanů hostitelské země).

Víra/spiritualita: je důležité vědět, zda náboženství hraje významnou roli v životech nezletilých migrantů bez doprovodu. Víra může být zdrojem útěchy a podpory a pro děti může představovat spojení s přechodným životem, v období, kdy je hodně spojení přetrháváno. Například jejich vztah s Alláhem či s Bohem může zůstat stejný, zatímco všechny ostatní vztahy jsou pro ně nové nebo se změnily. Účast na bohoslužbách může být pro mladé lidi také velmi přínosná.

Kulturní interpretace zážitků: oddělení od rodiny v útlém věku je například v některých kulturách běžné, což mohou mladí lidé z této kultury pak vnímat jako důležitý krok ve vývoji

Vyhýbání se / potlačování problémů & rozptylování (koníčky, dobrovolnictví, práce): Jedním ze způsobů, jak se mladí lidé vyrovnávají se situací je, že se vyhýbají tomu mluvit o tom, co je rozrušuje a trápí, či na to myslet (například události, které se staly v jejich původní zemi; starosti o členy rodiny; obavy z deportace). Někdy se mladí lidé zabavují, aby neměli čas o těchto věcech přemýšlet – rozptylují se tak. I když se odborníci a pěstouni mohou domnívat, že se jedná o nevhodný způsob, jak se vyrovnávat s problémy, a že z dlouhodobého hlediska nebude pro děti prospěšný, je důležité respektovat jejich tempo a počkat, až budou připravené o problémech mluvit.

Vzdělání: může také sloužit jako forma rozptýlení či představovat cíl, ke kterému mladí lidé mohou směřovat. Někdy jsou mladí lidé velmi ambiciózní a jejich rodiny mohou mít v tomto směru velká očekávání, protože se

¹⁵ (Jensen, Fjermestad, Granly, & Wilhelmsen, 2015).

děti nacházejí v Evropě a oni se mohou domnívat, že vzdělávací systémy jsou zde kvalitnější. Je důležité pamatovat na to, že mnoho nezletilých migrantů bez doprovodu má se školou potíže, kvůli jazykové bariéře nebo protože mnoho let do školy nechodili.

Samostatné/autonomní jednání: dalším zdrojem odolnosti a způsobem zvládání stresu je samostatné jednání. Mladí lidé byli často poměrně samostatní ještě, než opustili svou původní zemi, a také během cesty. Ve své vlastní kultuře je ostatní někdy už nepovažují za děti, což může představovat problémy pro jejich pěstouny. Je důležité o tom umět diskutovat a dovolit mladým lidem určitou míru nezávislosti, po konzultaci s opatrovníky a sociálními pracovníky.

BUDOVNÍ ODOLNOSTI

Odolnost ovlivňuje následující: jedinec, rodina a externí prostředí. Mezi faktory jedince (dítě) patří například sociální dovednosti, sebeuvědomění, pocity empatie a vnitřní těžiště sebekontroly. Mezi rodinné faktory patří: vztah rodiče a dítěte, oceňovaná společenská role a harmonický vztah rodičů. V rámci prostředí odolnost ovlivňují: úspěchy ve škole, síť přátel a vztahy s mentory.

Oblasti společenských vazeb zahrnuje školu, rodinu a pro-společenské normy. Pomocná stupnice pro školu měří, jak dítě vnímá hodnotu školy. Pomocná stupnice pro rodinu měří, jak silné emocionální pouto má dítě ke své rodině. Pomocná stupnice pro pro-sociální normy měří schopnost dítěte bavit se s ostatními, důvěřovat jim a vidět v lidech to dobré.

Oblast osobní kompetencí zahrnuje následující čtyři pomocné stupnice: sebepojetí, které posuzuje, jak se respondent sám vnímá; sebekontrola, jež hodnotí chování dítěte; pozitivní postoj, který zkoumá, jak respondent vnímá svou budoucnost. Tato kategorie je obzvláště důležitá pro všechny, kteří pracují se migrujícími dětmi bez doprovodu a bez dokladů, protože ti často cítí, že svou situaci v zadržení nemohou ovlivnit, což může negativně ovlivnit jejich vnímání budoucnosti.

Vnímaná osobní účinnost posuzuje míru sebeurčení dítěte, což hraje důležitou roli pro schopnost dítěte řešit vlastní problémy a překonávat překážky.

Oblast sociálních kompetencí je spíše způsobnost než soubor schopností či dovedností. Bývá definována jako schopnost jedince být vynalézavý, spolupracovat s ostatními a jednat přátelsky.

Asertivita měří schopnost dítěte požádat o pomoc či o radu, když ji potřebují. Podle toho, jak respondent vnímá svou oblíbenost, míru aktivního zapojení do komunity a zda cítí, že má přátele, se měří jeho sebejistota. Spolupráce/spoluúčasť poměřuje, jak respondent vnímá svou schopnost spolupracovat s ostatními a jednat přátelsky.

Rizikové faktory můžeme sloučit do třech oblastí: rodinné prostředí, vrstevníci a osobní chování.

Oblast rodinného prostředí zahrnuje úroveň dohledu v rodině a jednání v rodině.

Oblast vrstevníků a okolního prostředí měří přítomnost alkoholu a jiných látek, vystavení dítěte násilí a také jeho postoje k alkoholu a jiným drogám a jiným rizikovým chováním.

Vnímání životních zkušeností dětí se skládá ze souboru faktorů, které poskytují popisné informace o předchozích zkušenostech dítěte. Zkušenosti z původní země mohou zahrnovat například tyto faktory: zda před vstupem do země, v níž bydlí nyní, žili s rodinou; s kým bydleli; kdo je vychoval; zkušenosti se školou a prací; jak s nimi bylo doma zacházeno a proč se rozhodli odejít. Zkušenosti z cesty mohou zahrnovat faktory, které reflektují, jak s nimi bylo zacházeno během cesty či cíle dětí: například dosáhnout vzdělání, udržet si práci, znovu se setkat s rodinou.

PODPORA BUDOVÁNÍ ODOLNOSTI

Při poskytování podpory k budování odolnosti je třeba brát v úvahu tyto aspekty¹⁶:

Propojenost: zapojení podpůrné sítě (rodiny, přátel, vrstevníků), udržování kontaktů, hledání času i síly k tomu získávat kontakty, nabízení a přijímání vzájemné podpory

Zvědavost: ohledně toho, co se stalo a co se stane, pocitů a emocí ostatních i vlastních, pocit údivu i úcty, pocit objevování; soustřeďte se na problém a kladte dotazy. Pěstouni by si měli dávat pozor na míru své zvědavosti a na to, jaké kladou dotazy.

Komunikace: snaha rozvinout komunikační schopnosti, vyjádřit myšlenky a pocity, běžný, proaktivní a efektivní režim.

Kontrola a zvládání krize: znovu ovládněte situaci, naučte se v krizi jednat klidně a efektivně, poučte se z chyb, pokud je to možné, zabraňte panice.

Změna a akceptace: přijměte skutečnost, že změna je nevyhnutelná, připravte se na změnu a nedoufejte, že k ní nedojde, udržování pozitivního přístupu ke každodenním variacím, soustřeďte se na to, co můžete změnit.

Jasně zaměření: cíle si rozdělte na zvladatelné části, soustřeďte se na úkoly až do jejich splnění, pokud přístup nefunguje, změňte ho, chvalte se za malé úspěchy.

Sebejistota: pozitivní vnímání vlastní osoby, úspěch i neúspěch připisujte snaze, schopnosti; na snahu a schopnosti nahlížejte jako na dovednosti, které se lze naučit; vnímání vlastní účinnosti, ocenění vlastních nápadů, příspěvků.

Tvořivost: vyhrazení času na odpočinek, koníčky, sporty, zájmy mimo učení, práci a povinnosti; schopnost syntézy nových nápadů; schopnost přemýšlet flexibilně a kreativně řešit problémy.

ÚZKOST

Když přemýšlíme o úzkosti, často si vybavíme její běžné příznaky – například obavy, přehnané starosti, panické ataky atd. Úzkost se ale může projevovat mnoha různými způsoby. Je důležité si uvědomit, že úzkost často neznamená jen obavy, a pečlivě posoudit příznaky, které by také mohly být projevy úzkosti.

¹⁶ Ref: <https://hubpages.com/education/A-Simple-Guide-to-Teaching-Resilience>

U nezletilých migrantů bez doprovodu se úzkost může projevovat velmi neobvyklými způsoby, které jim ovlivňují život. Je třeba je rozpoznat a začít úzkost řešit s pomocí odborníků a/nebo podpůrné skupiny. Mezi příznaky se může objevit například:

- Nervozita
- Neklid
- Nepozornost, špatná schopnost se soustředit
- Fyzické příznaky jako bolesti hlavy nebo břicha
- Vyhýbavost
- Záchvaty vzteku
- Pláč
- Odmítání docházky do školy
- Hádky před školou o oblečení, účesech, botách, ponožkách
- Hádky po škole o domácích úkolech
- Potíže s přechody ve škole a mezi školou a aktivitou/sportem
- Potíže s uložením do postele
- Vysoká očekávání ohledně své práce ve škole, domácích úkolů a sportovních výkonů

Nezletilí migranti bez doprovodu mohou mít jiné reakce vlivem své minulosti a potíží, které jsme popsali výše, ale také mohou reagovat podobně, jako jakékoli jiné dítě, které čelí stresující situaci nebo potížím s duševním zdravím. Některé z výše uvedených příznaků mohou být také typické pro normální vývoj dítěte a nemusí značit úzkost.

EMPATIE

Empatie: základní „lidská“ dovednost. Empatheia znamená „vcítit se“ – tedy schopnost porozumět subjektivnímu vnímání jiného člověka. Empatická reakce je pokus představit si, jaké to je v kůži jiného člověka, a odhadnout tak jeho pocity i motivy. Empatie znamená pokoušet se porozumět jiným lidem zevnitř – nikoli zvenku jako zaujatý pozorovatel.

Nejdůležitější aspekty empatie:

1. Vnímání duševního stavu jiného člověka.
2. Porozumění tomuto stavu.
3. Osobní identifikace se situací.
4. Vhodná afektivní reakce.

Překážky empatie:

1. Citové zanedbávání, zneužívání a špatné zacházení vede k otupění empatie.
2. Stres omezuje schopnost být empatický k potřebám druhým.
3. Citové zneužívání způsobuje nadměrnou vnímavost vůči náznakům hrozby. Toto obsesivní sledování pocitů jiných lidí v dětském věku často vede k intenzivním výkyvům emocí v dospělosti.

Schopnost empatie je nezbytná pro všechny, ale obzvláště důležitá je pro profesionální pečovatele a rodiče. Pomoci dětem cítit empatii je základem pro integraci do jakékoli rodiny, skupiny vrstevníků, společnosti atd. Opakované stresující zážitky se vrývají do mozku a vytvářejí tam škodlivá spojení. Rizikové faktory jako je domácí násilí, zneužívání a zanedbávání dětí, deprese nebo závislosti matky a chudoba, nepoškožují zranitelný mozek dítěte ve vývoji jen jednorázově; jejich vliv se násobí.

NEDŮVĚRA

Nezletilí migranti bez doprovodu po příchodu do Evropy často nedůvěřují lidem, se kterými přijdou do kontaktu. Je nezbytné, aby pěstouni této nedůvěře rozuměli a vhodně s ní pracovali.

Příčiny nedůvěry:

Zkušenosti z minulosti: například pokud děti někdo zklamal, například člen rodiny nebo lidé za ně odpovědní. Např.: dívka, které matka pomohla uniknout se země, protože její otec by ji vystavil nebezpečné situaci. Chlapec zjistil, že jeho sousedé, rodinní přátelé, jsou na druhé straně konfliktu, neví, komu má důvěřovat.

Nedůvěra ze zvyku (například z života v režimu, kde nikdo nikomu nevěří, protože neví, na jaké straně stojí).

Nedůvěra ze strany ostatních – v kontextu žadatelů o azyl je nedůvěra velmi častá. Mladí lidé vnímají názory veřejnosti a všímají si postojů úředníků, kteří jim nevěří nebo na ně hledí s podezřením. V několika zemích se v souvislosti s azylovým řízením mluví o „kultuře podezřívavosti“.

Neschopnost mluvit pravdu: mladé lidi někdy varují rodiče či pašeráci, aby neříkali pravdu. Je obtížné navazovat vztahy založené na důvěře, když pokud necítíte, že můžete mluvit pravdu.

Nedostatečná znalost lidí: mladá osoba se do země právě přistěhovala. Poznat komu lze důvěřovat je obtížné i v těch nejpríznivějších podmínkách. Pro mladé lidi, kteří si prošli těžkými situacemi a nyní se nacházejí v jiném kulturním prostředí, to může být ještě obtížnější (je například obtížné správně chápat neverbální komunikaci jiné kultury).

Účelná nedůvěra: mladí lidé jsou nedůvěřiví, protože se chtějí chránit a přežít. Nedůvěra není vždy patologickým jevem.

KULTURA A KULTURNÍ KOMPETENCE

Identita – kultura formuje klíčovou část identity člověka. Ke klíčovému vývoji identity dochází během dospívání.

Sebeuvědomění – je nezbytné, aby pěstouni měli dostatečnou míru sebeuvědomění s ohledem na kulturu. Musí rozumět tomu, co je jejich kulturou, jaké má hodnoty a jaké způsoby chování se v ní oceňuje. Musí vědět, jaké mají názory na kulturní rozdíly.

Pouta ke kulturní kontinuitě, jazyk – pro mladé lidi je často užitečné vnímat určitou kulturní kontinuitu. Pěstouni se například mohou naučit několik slov v jazyce dítěte, zjistit si něco o jeho kultuře a poskytnout mu příležitost vnímat kulturní kontinuitu, což bude pro dítě prospěšné (například koupit/uvařit jídlo).

Sedmé cvičení: Skupinová diskuse

Co myslíme, když říkáme kultura?

Když pomyslíme na kultury nezletilých migrantů bez doprovodu, které známe, co nás napadá?

Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (UNESCO) definuje kulturu jako „charakteristické spirituální, materiální, intelektuální a emocionální rysy společnosti nebo společenské skupiny“, které zahrnují „mimo umění a literatury také životní styly, způsoby společného života, systémy hodnot, tradice a přesvědčení“.

Kulturní kompetence 1

Kritika kulturní kompetence: existují názory, že je nemožné jí dosáhnout; někdy nadřazuje vlastnosti skupiny nad individuální osobnost, což vede ke stereotypizaci; je nezbytné rozpoznávat také dílčí kultury.

Je důležité zdůraznit, že není nutné, aby pěstouni měli široké znalosti o konkrétní kultuře. Pročíst si knihy o kultuře či mluvit se členy této kultury může sice být užitečné, ale je třeba nabytým znalostem nepřikládat přílišnou váhu – je možné, že jsou pro kulturu typické, ale nejsou vytesané do kamene. Je důležité vždy zaujímat postoj „zdvořilé zvědavosti“. Ochota se učit je klíčová, nesmírně důležité je také sebeuvědomění, tedy znalost vlastní kultury a vlastních předsudků o jiných kulturách.

Kulturní kompetence 2

Je třeba vždy brát ohled na kulturu – ale zároveň je důležité nepředpokládat vždy, že všechno je „o kultuře“.

ALE kulturní citlivost by se neměla zvrtnout do stereotypizace na základě kultury; toto je obzvláště relevantní u pěstounů, kteří již mají zkušenosti s určitou kulturní skupinou (například z předchozí pěstounské zkušenosti nebo protože jsou sami členy této skupiny).

Potenciální rozdíly kultur

Zprostředkovatel by je měl pročíst zleva doprava, ty vpravo jsou (do určité míry) opakem těch vlevo. S těmi by mělo být zacházeno opatrně. Záměrem je zvážit, jak se lidé liší, částečně vlivem kultury.

Je důležité upozornit na to, že nemůžeme celé kultury kategoricky zařadit do jednoho z těchto sloupců. Hrozí tu esencialismus.

PĚSTOUNSKÁ PÉČE O NEZLETILÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU: PŘÍNOSY A NEGATIVA

Přínosy pěstounské péče v porovnání s jinými druhy péče:

- ▶ Vytváření vztahů
- ▶ Budování odolnosti
- ▶ Podpora integrace
- ▶ Rozvoj důvěry
- ▶ Umožnění přístupu ke zdravotní péči, vzdělávání, sociální podpoře
- ▶ Kontinuální poskytování péče

Negativa pěstounské péče v porovnání s jinými druhy péče:

- ▶ Nejistota (ohledně trvání, statusu, přání)
- ▶ Věk dítěte / mladé osoby

- ▶ Obtíže s nábořem pěstounů
- ▶ Pěstouni na rozdíl od pracovníků v ústavní péči nejsou profesionálně vyškoleni
- ▶ Reflexe systému

EMOCIONÁLNÍ A PRAKTICKÁ PODPORA

Jak mohou pěstouni mladé lidi podporovat:

- ▶ Zaměřením na své vlastní interkulturní kompetence & interkulturní kompetence mladých lidí
- ▶ Aktivním nasloucháním
- ▶ Respektováním ticha: mladí lidé nemusí chtít o svých zkušenostech mluvit a nemusí pěstounům důvěřovat. Je důležité nechat je udávat tempo.
- ▶ Identifikací silných stránek & zájmů mladé osoby a zajistit, aby se v těchto směrech rozvíjela
- ▶ Znovu nastolit normální stav
- ▶ Zajistit účast
- ▶ Zvládat emoce (včetně vzteku)
- ▶ Pomoci mladým lidem stanovit si realistické cíle a implementovat je: je nezbytné nezletilé migranty bez doprovodu při stanovování cílů a usilování u ně podporovat, jelikož mohou mít mnoho nerealistických přání a nespílitelných cílů, což může ohrožovat jejich duševní zdraví.
- ▶ Pomoci jim se žádostí o azyl či s jinými administrativními postupy dle přání mladé osoby. Toto téma by pěstouni měli také probrat se sociálním pracovníkem a opatrovníkem. Pěstouni by měli být například ochotní a schopní poslechnout si příběh dítěte, pokud si jej přeje nacvičit; měli by si uvědomovat, že dítě před azylovým řízením zažívá stres a úzkost a vhodně jej podpořit; podpořit je v také případě pozitivního i negativního výsledku žádosti o azyl nebo jakéhokoli jiného administrativního postupu. Mladí lidé také mohou potřebovat pomoc s administrativou.
- ▶ Zprostředkovat jim mimoškolní kroužky atd.
- ▶ Zajistit jim přístup ke službám, včetně vzdělání, zdravotní péče, rehabilitace, zábavy, rekreace
- ▶ Podporovat je při vyhledávání rodiny a kontaktů, pokud je to v jejich nejlepším zájmu
- ▶ Pomoci jim se zvládnutím rozpočtu, vařením, placením účtů, hledání ubytování (příprava na odchod z péče)

2.2.5. MODUL 3 – NÁBOR PĚSTOUNŮ, JEJICH PŘÍŘAZOVÁNÍ K DĚTEM A MONITORING

MODUL 3 – NÁBOR PĚSTOUNŮ, JEJICH PŘÍŘAZOVÁNÍ K DĚTEM A MONITORING

CÍLE MODULU: Tento modul se soustředí na posuzování podpůrných sítí a metody a strategie vybírání těch nejvhodnějších pěstounů pro konkrétní dítě; zajištění školení a systému, který zaručuje řádný monitoring pěstounské péče.

TRVÁNÍ: 2,5 HODIN

Modul 3 je rozdělen na 3 dílčí moduly:

Module 3A: Identifikace podpůrných sítí a forem profesionálního partnerství (45 min.)

Module 3B: Nábor pěstounů a posuzování pěstounů; přiřazování pěstounů k dětem (1,15 hodiny)

Module 3C: Školení, podpora a monitoring pěstounů (30 minut)

MODUL 3. A – IDENTIFIKACE PODPŮRNÝCH SÍTÍ A FOREM PROFESIONÁLNÍHO PARTNERSTVÍ

TRVÁNÍ: 45 MINUT

PODPŮRNÁ SÍŤ A FORMY PROFESIONÁLNÍHO PARTNERSTVÍ

- Posuzování sociální sítě: o co se jedná a jak na to (metodologie a způsoby)
- Formální a neformální sociální podpora
- Mezioborová síť kontaktů

PŘIROZENÁ PODPŮRNÁ SÍŤ KONTAKTŮ A MEZIOBOROVÁ SÍŤ

Můžeme identifikovat dva typy sítí: přirozená podpůrná síť a mezioborová síť

Přirozená síť: jedná se o vztahy mezi aktivními a motivovanými lidmi (profesionály či laiky), kteří se zabývají složitými životními situacemi. Sociální pracovník umožní těmto lidem navazovat vztahy, uvědomovat si své silné stránky a podpoří je v otevřeném dialogu (*Seikkula & Arnkil, 2006*). Pomoc sociálního pracovníka umožní lidem, kteří se snaží dosáhnout stejného cíle, pracovat společně a vytvořit tak podpůrnou síť kontaktů. V případě pěstounské péče to znamená podporovat pěstounské rodiny v posílení sociálních vazeb s příbuznými, přáteli, sousedy, lidmi z komunity, pracovníky v jiných zařízeních (ve škole, práci, sociálních službách, třetím sektoru, dobrovolníci atd.), kteří mají zájem pěstounům a nezletilým migrantům bez doprovodu pomáhat.

Sociální pracovník identifikuje pracovníky, kteří přispívají k procesu zvládání problému, i když spolu nepracují, a propojí je. Sociální pracovník osoby profesionálně motivuje, aby navázaly kontakty, pracovaly společně, dělily se o úkoly, společně uvažovaly a vědomě řešily úkoly, které je čekají. Této profesionální činnosti se říká racionální řízení podpůrné sítě. Sociální pracovník pozoruje, co se v síti děje, dává pozor na to, jaké pocity vznikají a přeformuluje je tak, aby byly pro kontakty v síti viditelné, zdůrazňuje některé aspekty argumentů, aby se jimi síť znovu zabývala a uvažovala o nich, zachycuje myšlenky, které v síti vznikají, aby mohly být znovu přeformulovány a reflektovány v souvislosti s akčními plány nebo novými problémy.

Sociální pracovníci, kteří řídí podpůrnou síť, mají dvojí postavení: jsou zároveň uvnitř i vně sítě, protože jsou jak aktivním členem sítě, tak řídicím pracovníkem. Řídící funkce sociálním pracovníkům nezabraňuje v tom, aby se do sítí zapojovali jako členové a spolu s ostatními se zamýšleli nad tím, co by se mělo vykonat, vyjadřovali své názory a poskytovali zdroje. Je ale důležité, aby relační řídicí funkce převažovala a aby sociální

pracovník přispíval k úvahám, o tom, jak jednat, ale nevyužíval svou pravomoc konat rozhodnutí a neprosazoval své nápady na změnu, ale zprostředkovával společné uvažování všech členů sítě. Sociální pracovník v této situaci pracuje v **konstruktivním dialogu** s dalšími lidmi a spolu s nimi rozhoduje o interpretacích a identifikuje cesty, jakými se vydat.

Struktura takové sítě umožňuje přítomnost **různých odborníků** s rozdílnými profesními schopnostmi a zkušenostmi, kteří jsou ale na stejné úrovni (sít není hierarchická) a kteří se sešli, aby se věnovali stejnému problému. Odborník může být členem se stejnými příležitostmi, jako mají ostatní (přirozeně včetně odborníků), nebo může jednat jako pozorovatel / relační zprostředkovatel, a pomáhat zajistit fluiditu sítě a reflektovat její činnosti (Archer, 2003). Viz grafická reprezentace podpůrné sítě.

Podpůrná síť: předtím, než započítáme sociálního pracovníka (který jedná z relačního hlediska) jako člena sítě, musíme si uvědomit, že jedním z jeho úkolů je **při setkání s pěstounskou rodinou „vyhledat“ její podpůrnou síť**. Z tohoto hlediska je jedním z potřebných dovedností sociálního pracovníka schopnost rozpoznat, zda se v prostředí jedince / uživatele služby už nacházejí lidé, kteří problém řeší, o jaké osoby se jedná, jaké jsou vztahy mezi nimi (pokud se znají) a jak s nimi jednat. V tomto případě je velmi důležité náležitě vypracovat posouzení, v jehož rámci se nahlašují relační zdroje, a to v rámci analýzy sociální sítě, jež zkoumá centrální osobu (či rodinu) a vztahy této osoby nebo rodiny (tzv. *egocentrická analýza* aneb analýza osobní sociální sítě). Egocentrická analýza zdůrazňuje vliv, jaký mohou malé sítě mít na chování, což zase vyzdvihuje význam toho, aby odborníci a vědci zkoumali místní síť jedince a lépe tak rozuměli úrovni rizika a ochranným faktorům, které jej ovlivňují.

Mezioborová síť: pokud již existuje přirozená podpůrná síť, úkolem sociálního pracovníka je řídit a podporovat stávající sociální činnosti. Pokud naopak žádná taková síť neexistuje, **úkolem sociálního pracovníka je stimulovat vývoj takové sítě kolem problému**. Jeho práce spočívá v tom vyhledat osoby s podobnými pohledy, které by mohly tvořit základ pro vzbuzení zájmu o řešení problému. Tuto činnost bychom mohli definovat jako „veřejnou prezentaci cílů“. Sociální pracovník představí svůj náhled na situaci a dalším osobám tak umožní se seznámit a vyjasnit si, jakou mají funkci, což jim doposud nemuselo být jasné. Tímto způsobem sociální pracovník může od základů vybudovat podpůrnou síť.

Osmé cvičení: Posouzení sociální sítě pěstounské rodiny

Máte nakreslit mapu rodiny Smithových, kteří mají zájem stát se pěstouny Moussy (16), nezletilé bez doprovodu.

Smithovi nemají děti; muž je řemeslník, žena učitelka na základní škole. Rádi sportují, jejich původní rodina žije ve stejném městě jako oni a manžel je vojákem v záloze a žena je dobrovolnicí v knihovně.

Představte si jejich síť a nakreslete ji.

Druhý typ vytváření sítí je tradičnější a týká se **propojování odborníků pracujících na případu s jejich organizacemi** za využití multidimenzionálního přístupu. Nevzniká však pouhý seznam faktorů (zdravotní, psychologické, sociální, vzdělávací atd.) ale poukazuje se na nutnost integrace, aby mohly vzniknout personalizované reakce na specifické potřeby pěstounské rodiny a dětí bez doprovodu.

V případě pěstounské péče o nezletilé migranty bez doprovodu jsou zapojovány tyto služby: **sociální služby, soud pro mladistvé, zdravotnická zařízení, školy, organizace zprostředkovávající školení atd.**

Mezi strukturální faktory, které umožňují péči založenou na spolupráci, patří spolupracující vedení, kultura organizace, která spolupráci podporuje, efektivní způsoby komunikace a uspořádání organizace. Členové mezidisciplinárních týmů musí mít jasně stanovené role a odpovědnosti, aby tým mohl optimálně fungovat. Odborníci do týmů vstupují s různými úrovněmi porozumění ohledně způsobilostí jiných profesí.

Vzhledem k povaze integrace, jež probíhá jako proces, je třeba ji prakticky podpořit efektivními nástroji (operační protokoly, směrnice, širší využití informační a komunikační technologie atd.). Ještě předtím je však třeba vytvořit společnou kulturu integrace mezi různými profesními sférami, aby nedošlo k tomu, že tyto nástroje budou čistě byrokratické.

Prostřednictvím jednotek multidimenzionálními evaluace je možné problém komplexně posoudit a zvýraznit různé pohledy, což je při vytváření skutečně personalizovaného opatření nezbytné. Jednotné řízení projektu podporuje funkce *případového manažera*, který funguje jako spojovací článek mezi různými fázemi projektu, různými hráči a odborníky.

KLÍČOVÉ DIMENZE MEZIOBOROVÉ TÝMOVÉ SPOLUPRÁCE

- Demokratický přístup
- Snaha odstraňovat stereotypy a překážky
- Dostatek času sestavit tým
- Dobrá komunikace
- Jedno sdílené pracoviště
- Vzájemné porozumění rolím
- Vývoj společných protokolů, školení a pracovních postupů
- Odsouhlasení priorit napříč profesemi
- Pravidelné a efektivní schůzky týmu
- Členové týmu, kteří se navzájem oceňují a respektují
- Dobré řízení výkonností

MODUL 3.B – NÁBOR PĚSTOUNŮ A POSUZOVÁNÍ PĚSTOUNŮ; PŘÍŘAZOVÁNÍ PĚSTOUNŮ K DĚTEM

TRVÁNÍ: 1,15 HODINY

NÁBOR PĚSTOUNŮ

Deváté cvičení: pročtete si následující případy (handouty). Probíhá ve vaší zemi nábor pěstounů speciálně pro nezletilé migranty bez doprovodu? Jaké tento nábor představuje výzvy či jaké výzvy by mohl představovat?

Proces výběru vhodného pěstouna či pěstounské rodiny pro konkrétní dítě je všeobecně považován za náročný. Pro výběr toho nejlepšího možného umístění je třeba brát v úvahu mnoho různých hledisek. Ve většině zemí však optimálnímu výběru brání nedostatek dostupných pěstounských rodin.

*Studie, kterou vedl Ruijter de Wildt et al. (2015) zjistila, že **Nizozemsko**¹⁷ je „jedinou zemí, která nečelí nedostatku vhodných rodin ochotných se starat o nezletilé migranty bez doprovodu.“ Disponuje strukturovaným systémem pěstounské péče o děti bez doprovodu, a pěstounská péče je tak dostupná pro všechny nezletilé migranty bez doprovodu prostřednictvím celostátně aplikovaného systému zakotveného v nařízení Ministerstva spravedlnosti a bezpečnosti. V Nizozemsku státní opatrovnícká organizace Nidos pro nezletilé bez doprovodu nabírá pěstounské rodiny samostatně a není tedy závislá na obecném nizozemském systému pěstounské péče¹⁸. Je tedy možné, že tento přístup by se osvědčil i jinde.*

*V **Řecku** inovativní projekt „Domov pro lidská práva“ organizace METAdrasi (METAdrasi – pěstounská péče o nezletilé migranty bez doprovodu¹⁹) **usiluje** o to, aby měli nezletilí bez doprovodu možnost bydlet u místních rodin. Projekt vznikl po výměně odborných znalostí s organizacemi v Nizozemsku, Itálii, Belgii a Francii. Organizace METAdrasi pak vytvořila databázi rodin, které měly zájem poskytnout dětem bez doprovodu dočasnou ubytování. Přednost dostaly rodiny, které mluvily stejným jazykem jako dítě, pocházely ze stejné kultury a byly by schopné převzít odpovědnost za zajišťování rodinného prostředí pro dané dítě do té doby, než se opět shledá se svou rodinou (homo-kulturní pěstounská péče).*

*Ve **Francii** Service d'accueil des Mineurs Isolés Etrangers du département du Pas-de-Calais zaměstnává 1 900 pěstounských rodin, které mohou celkově přijmout 5 950 dětí. Jedná se o francouzské rodiny, které se většinou starají o francouzské děti, ale mohou vzít do péče i cizince. Je považováno za téměř nemožné vybírat rodiny ze stejného kulturního prostředí, z něhož pocházejí nezletilí migranti bez doprovodu, vzhledem k tomu, že téměř nejsou dostupné. Navíc se to nepovažuje za myšlenku, která je v nejlepším zájmu dítěte. Veškeré místní pěstounské rodiny jsou profesionální, zaměstnává je úřad. Podepsali „smlouvu“ a potvrdili tak, že jsou*

¹⁷ Reception and Living in Families: Overview of family-based reception for unaccompanied minors in the EU Member States, únor 2015, at <http://www.scepnetwork.org/images/21/276.pdf>

¹⁸ Reception and Living in Families: Overview of family-based reception for unaccompanied migrant children in členské státy EU, únor 2015, na <http://www.scepnetwork.org/images/21/276.pdf>

¹⁹ <http://metadrasi.org/en/campaigns/foster-care-for-unaccompanied-separated-children/>

schopní být pěstounskými rodiči. „Service familial“ daného úřadu poskytuje rodinám podporu. Momentálně úřad zkoumá možnosti zapojení dobrovolnických rodin.

Desáté cvičení: vývoj plánu pro nábor (handout)

S pomocí níže uvedených otázek začnou účastníci vyvíjet návrh plánu na nábor rodin do pěstounské péče:

- *Kolik pěstounů je potřeba? V jakém časovém rámci?*
- *Jaké rodiny jsou potřeba a pro koho jsou třeba? (věk dětí, gender, etnické rodiny nebo majoritní rodiny, jazyky, náboženství, bez partnera či v páru, s dětmi nebo bez dětí atd.)*
- *Kde můžeme potenciální pěstouny nalézt? (existující síť, kulturní skupiny, školy, kostely, mešity, komunitní centra atd.)*
- *Jakými způsoby je možné provést nábor? (například formální propagace, rozhovory se skupinami, osobní kontakty, specifické role pro nábor) Jaké zdroje mohou být třeba?*
- *Jaké informace mají lidé, kteří se chtějí stát pěstouny, již k dispozici?*

POSOUZENÍ PĚSTOUNŮ

Institut pěstounské péče by měl nabírat, posuzovat a podporovat různorodou skupinu pěstounů, kteří mohou vhodně reagovat na širokou škálu potřeb nezletilých migrantů bez doprovodu, o které se starají, včetně jejich etnických, kulturních, náboženských a lingvistických potřeb. Může se jednat o pečovatele z hostitelské země i pečovatele migrantského původu.

Jedenácté cvičení: v párech sepište seznam faktorů, které by měly být posouzeny při rozhodování, zda by se osoba měla stát pěstounem. Kdo by měl provádět posuzování? Pak se účastníci o své názory podělí se skupinou a jejich nápady se zapíší na prezentační tabuli.

Požádejte účastníky školení, aby nahlas přečetli část dokumentu Minimální standardy, která se zabývá posuzování pěstounů:

„Způsob posuzování žadatelů o pěstounskou péči by měl být jasně stanoven, včetně:

- charakteristik, schopností či dovedností, které se od potenciálních pěstounů očekávají či vyžadují.
- standardů využívaných při posuzování
- fáze a obsah procesu výběru, pokud je to možné včetně časových rámců;
- Informace, které žadatelé obdrží.

Posuzování by měla vykonávat osoba s vhodným školením. V rámci posuzování by měla proběhnout osobní schůzka s potenciálními pěstouny a dalšími členy rodiny, kteří žijí ve stejné domácnosti.

Pěstounský domov by měl všem obyvatelům poskytovat pohodlné ubytování, včetně případných pomůcek a úprav pro děti s postižením nebo zvláštními potřebami/zranitelnostmi. Měl by být vytápěný, dostatečně vybavený a útulný a splňovat standardy čistoty a hygieny. Pokud jsou součástí domova venkovní prostory, měly by být bezpečné a zabezpečené.

Než je dítě umístěno, mělo by být posouzeno také prostředí, sousedství a dostupnost relevantních služeb (například vhodná škola či náboženská budova).“

PŘÍŘAZOVÁNÍ

Definice přiřazování: proces výběru osoby nebo rodiny, která je pro dítě nejvhodnější.

VÝBĚR FAKTORŮ, KTERÉ MOHOU BÝT PŘI PŘÍŘAZOVÁNÍ RODINY K DÍTĚTI RELEVANTNÍ

- ✚ **Přání mladé osoby:** Je možné, že mladá osoba nebude stát o umístění s někým ze své vlastní kultury.
- ✚ **Poloha:** Je pro mladou osobu vhodné umístění ve městě nebo na venkově, s ohledem na její osobnost a předchozí zkušenosti? Jsou v blízkosti služby, které bude potřebovat?
- ✚ **Podoba ubytování:** Jak velký je byt; rozvržení pokojů v domě (může například mladá osoba někde studovat, pokud jsou v domě malé děti?)
- ✚ **Složení rodiny:** Jsou v domě další děti – jak jsou staré, s ohledem na nezletilého migranta bez doprovodu (Jsou například moc podobně staří? Existuje souvislost mezi neúspěchem s umístěním do pěstounských rodin a malým věkovým rozdílem mezi dětmi v pěstounské rodině), jejich názory na pěstounskou péči; zda se o mladou osobu bude starat pár či jednotlivci;
- ✚ **Migrační status:** Migrační původ rodiny může být pro dítě přínosný, může však také situaci ztížit. Pro dítě může být přínosné, pokud rodina rozumí tomu, jaké to je být migrantem, pro žadatele o azyl může být užitečné, pokud rodina rozumí azylovému řízení a dalším postupům (například imigračnímu právu atd.) a chápe, jaké to je uniknout z vlastní země, rozumí traumatu dítěte. Rodina, která do země sama přicestovala, se ale může sama potýkat s problémy s integrací, vlastními traumaty, v rodině může být napětí vzniklé snahou přizpůsobit se nové společnosti (pokud se například děti integrují rychleji než rodiče);
- ✚ **Schopnost žít s tajemstvím a tichem:** Děti bez doprovodu často nemluví o tom, co zažily předtím, než dorazily do hostitelské země. Pěstouni mohou očekávat, že se jim děti svěří a podělí se o své zážitky. Je náročné starat se jako rodič o dítě, o kterém téměř nic nevíte, na což je třeba brát ohled.
- ✚ **Faktory vzdělávání** (například stupeň dosaženého vzdělání pěstounských rodičů; zda jsou schopní mladým lidem pomoci se školou či jim pomoc zprostředkovat; jakou školu mladá osoba v současnosti navštěvuje (pokud je to relevantní) – je důležité, aby při změně umístění zůstala v stávající škole?);
- ✚ **Sexualita** – jaký postoj má mladá osoba k možnosti být umístěná k homosexuálnímu páru? Jaký postoj má rodina k možnosti starat se o homosexuální osobu?

Dvanácté cvičení – individuální zamyšlení 1

- ▶ Představte si, že mladá osoba, kterou znáte (například váš syn / vaše dcera, synovec nebo dítě kamarádky) nastupuje do pěstounské péče.
- ▶ Pokud byste měli poradit sociálnímu pracovníkovi, jaká rodina by pro toto dítě byla nejvhodnější, co byste mu řekli? Jaké faktory by měl sociální pracovník zohlednit?

Zprostředkovatel:

Požádejte účastníky, aby se při tomto cvičení individuálně zamysleli a poznamenali si své nápady. Pak je požádejte, aby se o své myšlenky podělili a poté přejděte na další cvičení (přiřazení nezletilého migranta bez doprovodu k rodině) a poté je znovu požádejte, aby sdíleli své poznatky.

Při školení pěstounů je důležité, aby pěstouni věděli, jaké faktory se zvažují při rozhodnutí, jaké dítě dostanou do péče.

Třinácté cvičení – individuální zamyšlení 2

- ▶ Nyní se zamyslete nad nezletilým migrantem bez doprovodu, kterého znáte.
- ▶ Pokud byste měli poradit sociálnímu pracovníkovi, jaká rodina by pro toto dítě byla nejvhodnější, co byste mu řekli? Jaké faktory by měl sociální pracovník zohlednit?

Pokud účastníci školení ještě nepřišli do kontaktu s nezletilým migrantem bez doprovodu, mohou si vybrat nějaký z případů, které byly probírány v rámci školení.

MODUL 3.C – ŠKOLENÍ, PODPORA A MONITORING PĚSTOUNŮ

TRVÁNÍ: 30 MINUT

ŠKOLENÍ A KONTINUÁLNÍ PODPORA

Potenciální pěstouni by měli projít školením a přípravou, aby byli vybaveni praktickými metodami k řešení problémů, kterým nejspíše budou čelit a byli schopni rozpoznat, jaké jsou jejich silné stránky a schopnosti a na čem potřebují pracovat.

Pěstouni by měli být proškoleni a vzděláni tak, aby mohli svou práci vykonávat efektivně a soustavně.

Měl by být zaveden jasný rámec pro školení a rozvoj pěstounů. Byl by pak využíván k hodnocení výkonu práce pěstounů a k identifikaci, v jakých oblastech se potřebují rozvíjet.

*V případové studii ve **Velké Británii** opatrovníci identifikovali pět potřeb, které nezletilí migranti bez doprovodu v jejich péči vykazovali, včetně kulturních potřeb, potřeb týkajících se komunikace v angličtině / komunikace s jazykovou bariérou, potřeb týkajících se osvojení si života v Anglii, potřeb týkajících se statusu azylanta a potřeb veřejné obhajoby. Pro každou z těchto potřeb byl nutný dostatek informací, školení a podpora, kterou opatrovníci hledali u sociálních pracovníků, osobních kontaktů, jiných opatrovníků, místních organizací pro podporu uprchlíků a na internetu.²⁰ V roce 2016 schválila vláda Velké Británie školení pro pěstouny a pracovníky podpory pro nezletilé azylanty bez doprovodu, u kterých existuje riziko, že zmizí*

²⁰ Sidery, A.L. (2017) Exploring the Training and Support Needs of Foster Carers Providing Placements for Unaccompanied Young People, Masters dissertation submitted to School for Policy Studies, University of Bristol.

ze systému péče. Školením prošlo 1 230 lidí, a na základě nezávislého hodnocení školení bylo zjištěno, že pracovníci se po proškolení cítili sebevědoměji; 99 % účastníků uvedlo, že jim tento kurz pomohl v úloze opatrovníka takových dětí. V listopadu 2017 vláda oznámila, že schválí dalších 1 000 školících center.²¹

Pěstouni by měli obdržet školení a prostředky rozvoje, které potřebují, aby si osvojili různé schopnosti a přístupy, díky nimž budou schopni svým pěstounským dětem poskytovat nejlepší možnou péči. Pěstouni by měli rozumět těmto problematikám:

- domácímu imigračnímu a azylovému systému a jak dítě v těchto systémech podpořit
- situaci nezletilých migrantů bez doprovodu v zemi a obecně v Evropě
- vlivu migrace na děti bez doprovodu
- vlivu útrap a traumat z předchozího života na děti bez doprovodu
- obchodování s lidmi a riziku zmizení dětí
- systému sociálních služeb a službám, které mohou pěstounské rodiny podpořit
- odolnosti
- kulturní diverzity
- problémům, které se pojí s genderem
- právům a povinnostem dítěte v pěstounské péči a pěstounské rodiny
- významu kontaktu s rodinou (pokud je to vhodné a bezpečné)

Pěstouni by měli obdržet podporu, aby mohli zvládat své reakce a pocity, které vystanou při péči u dětí, zvláště pokud se u dětí projevují problémy s chováním. Měli by chápat, že chování dětí ovlivňuje jejich minulost. Pěstounským rodinám by měl být k dispozici dostatek zdrojů a podpory, aby mohly překonat potíže s pěstounskou péčí, a aby tak byla zajištěna kontinuita péče o nezletilé migranty bez doprovodu, ledaže by tato kontinuita nebyla v nejlepším zájmu dítěte.

MONITORING

Příslušný úřad či orgán by měl navštěvovat každou pěstounskou rodinu a vykonávat flexibilní monitoring minimálně čtyřikrát ročně, přibližně každé tři měsíce, než dítě dosáhne 18 let, nebo pokud pěstounská péče pokračuje, dokud pěstounská péče neskončí. Návštěvy se také mohou konat bez předchozího varování.

Monitoring by měl ideálně provádět jiný sociální pracovník než ten, který pracuje s pěstounskou rodinou.

V rámci monitoringu by měli mít pěstouni i dítě příležitost sdílet své názory a potřeby a jakékoli problémy, které by se měly řešit.

²¹ <https://www.gov.uk/government/publications/safeguarding-unaccompanied-asylum-seeking-and-refugee-children>

2.3 EVAULAČNÍ DOTAZNÍK

EVAULAČNÍ DOTAZNÍK VZDĚLÁVACÍ KURZ ZAMĚŘENÝ NA PĚSTOUNSKOU PÉČI O NEZLETELÉ MIGRANTY BEZ DOPROVODU

DATUM:

NÁZEV A MÍSTO:

ŠKOLITELÉ:

Vážení účastníci,

byli bychom vděční, kdybyste nám mohli poskytnout zpětnou vazbu ke školení, kterého jste se účastnili.

I. CELKOVÉ ZHODNOCENÍ

1. Jak byste školení zhodnotili celkově?

Výborné

☐

Velmi dobré

☐

Dobré

☐

Příjemné

☐

Špatné

☐

Komentáře:

2. Naznačte, prosím, do jaké míry souhlasíte s následujícími tvrzeními:

	Rozhodně	Velmi	Středně	Málo	Velmi málo
1. Cíle školení byly jasně definovány	☐	☐	☐	☐	☐
2. Školitelé podněcovali účast a interakci	☐	☐	☐	☐	☐
3. Probraná témata pro mě byla relevantní	☐	☐	☐	☐	☐
4. Školení využiji ve své práci	☐	☐	☐	☐	☐
5. Školitelé byli dobře informovaní o tématech, která se během školení probírala	☐	☐	☐	☐	☐
6. Školení splnilo své cíle	☐	☐	☐	☐	☐
7. Čas vyčleněný na každou část byl dostatečný	☐	☐	☐	☐	☐

8. Místnost školení a zařízení byly adekvátní ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

3. Do jaké míry vám školení rozšířilo znalosti o pěstounské péči?

4. Jaká další témata by bylo podle vás přínosné probrat v rámci školení?

5. Jaké aspekty školení by se daly zlepšit?

6. Zde se prosím podělte o jakékoli další komentáře či návrhy

Děkujeme, že jste si našli čas vyplnit tento dotazník.

2.4 BIBLIOGRAFIE

- ▶ Berry, J.W. (2001) 'A psychology of immigration,' *Journal of Social Issues*, 57 (3): 615-631.
- ▶ Berry, J.W., Phinney, J.S., Sam, D.L., Vedder, P. (2006) 'Immigrant youth: Acculturation, Identity, and Adaptation,' *Applied Psychology: An International Review*, 55: 303-332.
- ▶ Goodman, J.H. (2004) 'Coping with trauma and hardship among unaccompanied refugee youths from Sudan,' *Qualitative Health Research*, 14: 1177-1196.
- ▶ Hopkins, P. & Hill, M. (2008) 'Pre-flight experiences and migration stories: the accounts of unaccompanied asylum-seeking children'. *Children's Geographies*, 6 (3), 257-268
- ▶ Kohli, R.K.S. (2006) 'The Sound of Silence: Listening to What Unaccompanied Asylum-Seeking Children Say and Do Not Say'. *British Journal of Social Work*, 36 (5): 707-721. Oxford: Oxford University Press.
- ▶ Kohli, R.K.S., (2011) 'Working to ensure safety, belonging and success for unaccompanied asylum seeking children,' *Child Abuse Review*, 20: 311-323
- ▶ Lunneblad, J. (2017) 'Integration of refugee children and their families in the Swedish preschool: strategies, objectives and standards,' *European Early Childhood Education Research Journal*, 25 (3): 359-369
- ▶ Luster, T., Qin, D., Bates, L., Rana, M. & Ah Lee, J. (2010) 'Successful adaptation among Sudanese unaccompanied minors: Perspectives of youth and foster parents,' *Childhood*, 17 (2): 197-211
- ▶ Masten, A.S. (2001) 'Ordinary magic: Resilience processes in development', *American Psychologist*, 56 (3): 227-238
- ▶ Miller, K.E., Worthington, G.J., Muzurovic, J., Tipping, S., & Goldman, A. (2002) 'Bosnian Refugees and the Stressors of Exile: A Narrative Study,' *American Journal of Orthopsychiatry*, 72 (3): 341-354.
- ▶ Majumder, P., O'Reilly, M., Karim, K., Vostanis, P. (2015) 'This doctor, I not trust him, I'm not safe': The perceptions of mental health and services by unaccompanied refugee adolescents. *International Journal of Social Psychiatry*, 61 (2):129-136
- ▶ Nardone, M. and Correa-Velez, I. (2015) 'Unpredictability, invisibility and vulnerability: Unaccompanied asylum seeking minors' journeys to Australia,' *Journal of Refugee Studies*, 29 (3) 295-314
- ▶ Ní Raghallaigh, M. & Gilligan, R. (2010). Active survival in the lives of unaccompanied children: coping strategies, resilience, and the relevance of religion. *Child and Family Social Work*, 15, 226-237.
- ▶ Ní Raghallaigh, M. (2014) The causes of mistrust amongst asylum seekers and refugees: insights from research with unaccompanied asylum seeking minors living in the Republic of Ireland, *Journal of Refugee Studies*, 27, 82-100
- ▶ Ní Raghallaigh, M. (2013) Foster care and supported lodgings for separated asylum seeking young people in Ireland: the views of young people, carers and stakeholders. Barnardos and the HSE, Dublin.

- ▶ Ní Raghallaigh, M. and Sirriyeh, A. (2015). The negotiation of culture in foster care placements for separated refugee and asylum seeking young people in Ireland and England, *Childhood*, 22(2), 263–277
- ▶ O'Hagan, K. (2001) *Cultural Competence in the Caring Professions*. Dublin: Jessica Kingsley.
- ▶ Selwyn J and Wijedasa D (2009) The placement of looked after minority ethnic children. In: Schofield G and Simmonds J (eds) *The Child Placement Handbook: Research, Policy and Practice*. London: British Association for Adoption and Fostering, pp. 363–381.
- ▶ Sirriyeh, A. (2013) 'Hosting strangers: Hospitality and family practices in fostering unaccompanied refugee young people,' *Child & Family Social Work*, 18 (1): 5-14
- ▶ Sleijpen, M., Boeije, H.R., Kleber, R.J., Mooren, T. (2016) 'Between power and powerlessness: a meta-ethnography of sources of resilience in young refugees,' *Ethnicity and Health*, 21 (2): 158-80
- ▶ Torode R., Walsh T., Woods M. (2001) *Working with refugees and asylum seekers – a social work resource book*. Dublin: Dept. of Social Studies
- ▶ Wade, J., Sirriyeh, A., Kohli, A., & Simmonds, J. (2012) *Fostering unaccompanied asylumseeking young people: Creating a family life across a 'world of difference.'* London: BAAF
- ▶ Weise, E.B.P. (2010) Culture and Migration: Psychological trauma in children and adolescents. *Traumatology*, 16(4): 142-152
- ▶ Zeijlmans, K., López, M., Grietens, H., & Knorth, E.J., (2017) Matching children with foster carers: A literature review. *Children and Youth Services Review*, 73; 257-265
- ▶ Brain Science, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5704153/>
- ▶ Anna Sarkadi, Kajsa Ådahl, Emma Stenvall: *Teaching Recovery Techniques: evaluation of a group intervention for unaccompanied minors with symptoms of PTSD in Sweden*.
- ▶ Newman, T. & Blackburn, S. (2002). *Transitions in the Lives of Children and Young People: Resilience Factors*. www.scotland.gov.uk/topics/research.